

Rapport

Nederlandse sportevenementen- sector 2024

Nederlandse sportevenementensector 2024

Met steun van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Mulier Instituut

Chris Dalhuisen

Eva Heijnen

Paul Hover

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 29 maart 2024

www.mulierinstituut.nl

info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

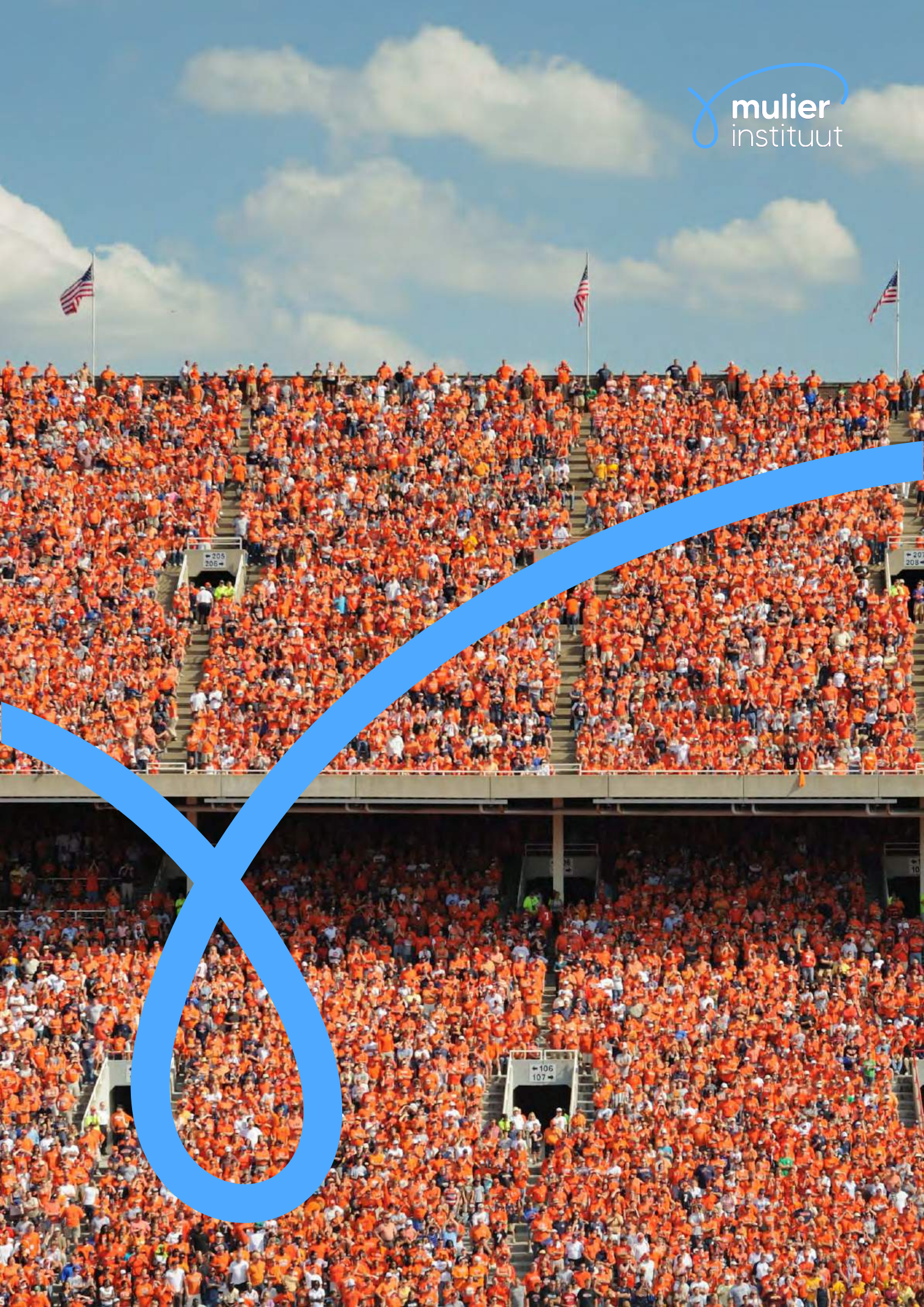
We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Nederlandse sportevenementensector 2024

1	Inleiding	6
1.1	Aanleiding	6
1.2	Doe stelling en onderzoeksvragen	7
1.3	Methode	8
2	Vraagzijde	9
2.1	Bekendheid en volgententie	9
2.2	Bezoek en volgen via media	13
2.3	Voorkeuren en houdingen	15
3	Aanbodzijde	24
3.1	Sportevenementen	24
3.2	Bedrijven	24
4	Trends en ontwikkelingen	28
4.1	Versoeplingen en verspreiding coronavirus	28
4.2	Kansen voor digitale innovaties	28
4.3	Effect corona op betaald voetbal	29
4.4	Seizoenkaarten betaald voetbal	30
4.5	Incidenten betaald voetbal	30
4.6	Evenementenlijst van maatschappelijk belang	31
4.7	Nieuwe regels wegwerpoekers en -oekjes bij evenementen	32
5	Platformfunctie van topsportevenementen	33
5.1	Platformfunctie	33
5.2	EK Pool 2018	34
5.3	Olympische en Paralympische Spelen 2012	47
6	Conclusie & blik vooruit	53
6.1	Conclusie	53
6.2	Blik vooruit	55
	Bronnen	58
	Bijlage 1 - Volgen van sport via media	64
	Bijlage 2 - Nationaal Sportonderzoek	70

Inleiding

We brengen in dit onderzoek de Nederlandse sportevenementensector in kaart. In dit hoofdstuk beschrijven we de aanleiding van het onderzoek, gevolgd door de doelstelling. Vervolgens zetten we de methode uiteen. Tot slot geven we een leeswijzer voor de rest van het rapport.

1.1 Aanleiding

Het Mulier Instituut heeft in de periode 2020-2022 vijf rapportages van de monitor Sport en corona gepubliceerd, elk met een hoofdstuk over sportevenementen.¹ Daarnaast hebben we in 2022 en 2023 twee verdiepende studies over de sportevenementensector uitgebracht.²

Sinds het tweede kwartaal van 2022 is de sportevenementensector weer volledig open, de beperkingen zijn verleden tijd. Begin 2023 – drie jaar na de eerste harde lockdown – heeft het kabinet ook de adviezen om te testen bij klachten en minstens vijf dagen in isolatie te gaan geschrapt en de GGD-teststraten gesloten (Klassen, 2023). Volgens het kabinet heeft vrijwel iedere Nederlander een vorm van afweer opgebouwd en kan corona worden beschouwd als een normaal luchtwegvirus, waar iedereen mee moet leren leven.

De coronathermometer – die meet hoe het staat met de invloed van het coronavirus op de samenleving en de zorg – is in september 2022 gepubliceerd. Sinds juni 2023 wordt thermometerstand vanwege de verbeterde situatie niet meer bepaald.

Corona is naar de achtergrond verdrongen, maar het blijft van belang om de ontwikkelingen in de Nederlandse sportevenementensector te volgen, omdat sportevenementenbeleid wordt ontwikkeld en uitgevoerd. De belangrijkste beleidsstukken zijn:

- Kamerbrief over topsportevenementen met meer maatschappelijke waarde (Minister voor Medische Zorg, 2020). In deze brief is de maatschappelijke betekenis van topsportevenementen beschreven en de manier waarop de Rijksoverheid die de komende jaren wil stimuleren en ondersteunen.
- Nationale Topsportevenementen Strategie (NTS) 2021-2023 van het ministerie van VWS, NOC*NSF en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG). De NTS heeft als doel om de maatschappelijke waarde van topsportevenementen te verhogen waardoor topsport meer Nederlanders samenbrengt en inspireert (Ministerie van VWS, NOC*NSF, & VSG, 2020).³

¹ Hover (2020), Hover, Heijnen & Nafzger (2020), Hover, Heijnen & Nafzger (2021), Hover & Heijnen (2021), Hover & Heijnen (2022).

² Hover & Heijnen (2022), Heijnen & Hover (2023).

³ De strategie kent drie hoofdlijnen: 1) creëren van afstemming en samenhang, 2) bevorderen van aantrekkelijke en maatschappelijk verantwoorde evenementen en 3) creëren van een podium voor maatschappelijke vraagstukken en het bedrijfsleven

- Kamerbrief (Top)sportbeleid 2022 en verder (Minister voor Langdurige Zorg en Sport, 2022). In deze brief staat dat de Rijksoverheid de topsport wil blijven verrijken en toekomstbestendig(er) wil maken, en zoveel mogelijk mensen wil inspireren met topsport. Topsportevenementen worden beschouwd als instrumenten om de zichtbaarheid en het bereik van topsport te vergroten.
- Hoofdlijnen Sportakkoord II Sport versterkt (ministerie van VWS, VSG, VNG, NOC*NSF, POS, 2022). Hierin staat dat topsport(evenementen) een platform kunnen bieden om bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. In het bijbehorende werkplan staat hoe dit tot uitvoering wordt gebracht. De voortzetting van de uitvoering van de NTS is benoemd.
- Strategisch kader topsport 2032 (ministerie van VWS, NOC*NSF, VSG, 2023). Hierin staat de gezamenlijke langetermijnvisie van het ministerie van VWS, NOC*NSF en de VSG op topsport beschreven. Dit strategisch kader is onderdeel van het werkplan Sportakkoord II. Evenementen zijn één van de doorsnijdende lijnen van de pijlers.
- Sportagenda 2032 (NOC*NSF, 2022). De agenda beschrijft de ambitie, missie, overtuiging, doelstellingen en beoogde effecten van NOC*NSF. Het belang van de organisatie van toonaangevende topsportevenementen en andere wedstrijden is daarin geschetst.

Meerjarige onderzoeksprojecten in de sportevenementensector zijn:

- MOVES (Maatschappelijk Onderzoek Voor Evenementen in Sport): het onderzoeks- en innovatieprogramma Maatschappelijke waarde van topsportevenementen van ZonMw. Het MOVES-programma geeft handen en voeten aan de NTS en draagt eraan bij dat er structureel en systematisch onderzoek plaatsvindt rondom topsportevenementen die in Nederland plaatsvinden.⁴
- Herijking Kernindicatoren Sport en Bewegen, onder coördinatie van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). De zijn in 2014 benoemd door de minister van VWS om de stand van zaken op dit terrein duurzaam in de tijd te kunnen volgen. Momenteel vindt een herijking plaats, ook van indicatoren die met sportevenementen te maken hebben (RIVM, 2023).

1.2 Doelstelling en onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is de belangrijkste ontwikkelingen aan de vraag- en aanbodzijde van de Nederlandse sportevenementensector in kaart te brengen. Deze kennis kan bijdragen aan goed onderbouwd sportevenementenbeleid.

We onderscheiden de volgende onderzoeksvragen:

⁴ Uitvoerende instellingen: HAN University of Applied Sciences, Academie voor Sport en Bewegen, Universiteit Utrecht, school voor Bestuurs- en Organiseringswetenschappen, Mulier Instituut en The Hague University of Applied Sciences, lectoraat Impact of sport. [Op de website van het Coördinatie- en Informatiepunt Topsportevenementen](#) is meer informatie te vinden.

- Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen aan de vraagzijde van de sector, met name wat betreft de animo voor het volgen en bezoeken van sportevenementen?
- Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen aan de aanbodzijde van de sector, met name wat betreft het aantal sportevenementen dat wordt georganiseerd en het aantal bedrijven dat in de markt actief is?
- Wat zijn de (andere) recente belangrijke trends en ontwikkelingen in de sector?
- Wat kan onder de 'platformfunctie' van sportevenementen worden ontstaan en wat kan worden geleerd van twee case studies?

1.3 Methode

We hebben data verzameld via het Nationaal Sportonderzoek van het Mulier Instituut (meting september 2023). Meer informatie over dit onderzoek staat in bijlage 2. Daarnaast hebben we analyses op bestaande data uitgevoerd (data van het Mulier Instituut, CBS/SCP en Respons). Ook hebben we een beknopte literatuurstudie uitgevoerd.

Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk beschrijven we de ontwikkelingen aan de vraagzijde en in hoofdstuk 3 die voor de aanbodzijde van de sector. Hoofdstuk 4 gaat over trends en ontwikkelingen. De 'platformfunctie' van sportevenementen staat centraal in hoofdstuk 5. Tot besluit beschrijven we in hoofdstuk 6 de conclusie en blikken we in de toekomst.

Vraagzijde

Dit hoofdstuk gaat over de mate waarin Nederlanders bekend zijn met topsportevenementen die in Nederland worden georganiseerd en of zij van plan zijn die te gaan volgen. Daarnaast is becijferd hoeveel bezoeken sportevenementen in 2023 trokken en hoe zich dat verhoudt tot voorgaande jaren.

2.1 Bekendheid en volgintentie

Bekendheid

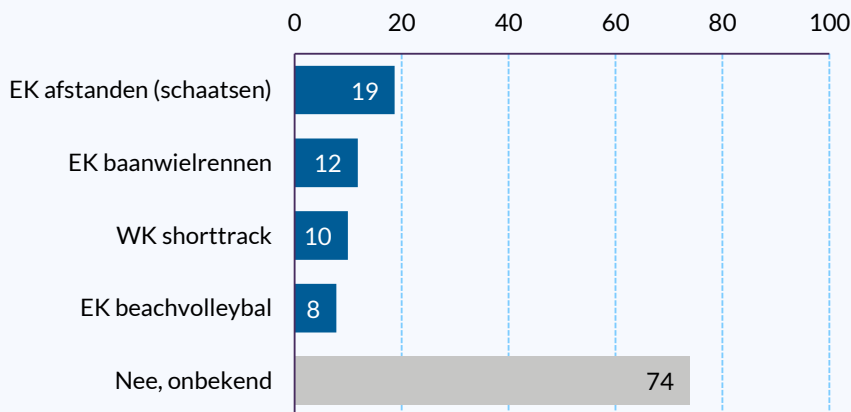
Ongeveer een kwart van de volwassen Nederlanders was in september 2023 op de hoogte van minstens één van de onderstaande topsportevenementen die in 2024 in Nederland plaatsvinden:

- het EK afstanden (schaatsen; 5-7 januari, Heerenveen);
- het EK baanwielrennen (10-14 januari, Apeldoorn);
- het WK shorttrack (15-17 maart, Rotterdam);
- het EK beachvolleybal (13-18 augustus, Den Haag, Apeldoorn, Arnhem).

Van deze vier is het EK afstanden (schaatsen) het bekendst (19%).

Figuur 2.1

Bekendheid met internationale topsportevenementen in Nederland die georganiseerd worden in 2024, per september 2023, Nederlanders 15-79 jaar
(in procenten, n=1.506, meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

Volgintentie

Volwassen Nederlanders tonen vooral interesse voor het volgen of bezoeken van EK afstanden (38%; tabel 2.1). Die animo is voor de EK beachvolleybal relatief laag (20%). Voor alle evenementen geldt dat die vooral via de televisie worden gevolgd. Mannen zijn in vergelijking met vrouwen vaker van plan een evenement te volgen (niet in tabel).

Tabel 2.1

Bezoek- en volgintentie internationale topsportevenementen in Nederland, per september 2023, Nederlanders 15-79 jaar

(in procenten, n=1.506)

	Via bezoek	Via televisie	Via radio	Via kranten	Via internet en/of sociale media	Niet bezoeken of volgen
EK afstanden (schaatsen)	3	29	3	5	8	62
EK baanwielrennen	2	14	3	5	6	75
WK shorttrack	1	18	3	4	6	73
EK beachvolleybal	2	10	3	4	6	80

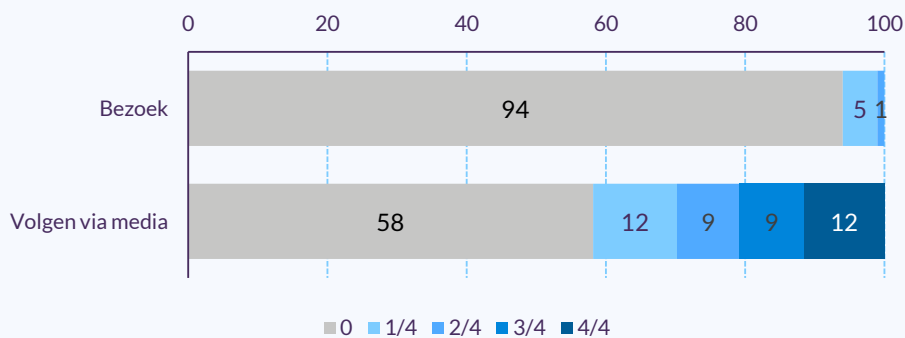
Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

5 procent van de volwassen Nederlanders is van plan één van de vier internationale topsportevenementen in Nederland te bezoeken en 1 procent is van plan er twee te bezoeken (figuur 2.2). Ongeveer één op de acht Nederlanders is voornemens om alle vier evenementen via de media te volgen. Jonge leeftijdsgroepen zijn vaker dan oudere leeftijdsgroepen van plan de evenementen te bezoeken en te volgen via de media (niet in figuur).

Figuur 2.2

Bezoek- en volgintentie internationale topsportevenementen in Nederland, per september 2023, Nederlanders 15-79 jaar

(in procenten, n=1.506)

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

De Nationale Topsportevenementen Strategie (NTS) 2021-2030 heeft tot doel om met internationale topsportevenementen zoveel mogelijk Nederlanders te bereiken (zie hoofdstuk 1). Daarom is het interessant om te bezien in hoeverre topsportevenementen Nederlanders met verschillende achtergronden bedienen.

Voor elk van de vier topsportevenementen geldt dat die meer mannen dan vrouwen bereiken. Bij de EK schaatsen zijn die verschillen het kleinst en bij de EK beachvolleybal het grootste (tabel 2.2).

De EK beachvolleybal trekt relatief jong publiek, ouderen tonen voor de EK afstanden de meeste interesse.

Voor elk van de vier topsportevenementen geldt dat die meer hoger dan lager opgeleiden bereiken. Bij de EK schaatsen zijn die verschillen het kleinst en bij de EK beachvolleybal het grootste (tabel 2.2). Dit beeld strookt met dat voor de verschillende inkomensniveaus.

Tabel 2.2**Bezoek- en volgintentie internationale topsportevenementen in Nederland, per september 2023, Nederlanders 15-79 jaar**

(in procenten)

	EK afstanden	EK baanwielrennen	WK shorttrack	EK beachvolleybal
Totaal (n=1.506)	38	25	27	20
Geslacht				
Man (n=723)	41	32	32	26
Vrouw (n=774)	35	17	22	14
Leeftijd				
15-34 jaar (n=391)	44	29	33	30
35-54 jaar (n=483)	33	23	24	19
55-79 jaar (n=632)	38	23	26	14
Sportfrequentie*				
Geen (n=125)	22	11	14	7
Enige (n=504)	36	23	24	19
Meer (n=602)	40	27	30	20
Veel (n=255)	43	29	33	27
Lid sportvereniging				
Nee (n=1.147)	37	24	26	18
Ja (n=234)	53	36	40	35
Hoogst voltooide opleiding				
Lager (n=352)	35	22	24	16
Middelbaar (n=631)	38	26	27	21
Hoger (n=519)	39	25	29	21
Jaarinkomen van huishouden				
Beneden modaal (n=464)	40	26	28	20
Modaal (n=219)	34	22	28	17
Boven modaal (n=580)	40	28	29	24
Migratieachtergrond				
Geen migratieachtergrond (n=1.287)	38	24	27	19
Wel migratieachtergrond (n=199)	38	31	27	25

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

Geen = 0x per jaar

Enige = 1-11x per jaar

Meer = 12-59x per jaar

Veel = 60x of vaker per jaar

2.2 Bezoek en volgen via media

Aantal bezoeken

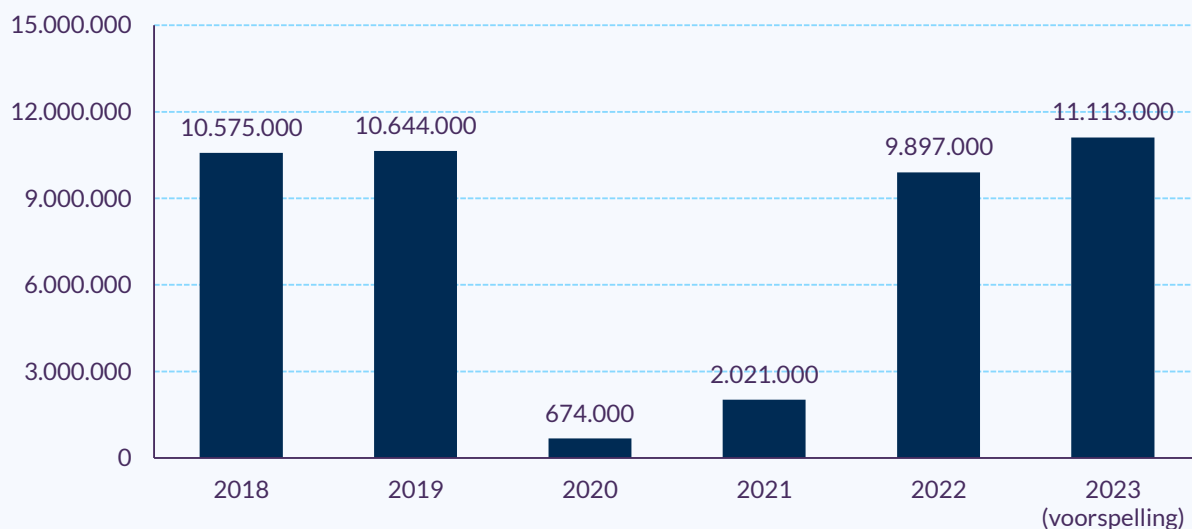
In 2022 lag volgens Respons (2023) het aantal bezoeken aan sportevenementen net onder de 10 miljoen. Hiermee loopt het nog iets achter op de jaren voor de coronacrisis. In 2023 komt het aantal bezoeken waarschijnlijk boven de 11 miljoen uit, en gaat het daarmee voorbij het aantal bezoeken in 2018 en 2019 (figuur 2.3).

De meeste bezoeken aan sportevenementen vinden plaats tussen april en oktober, vooral bij evenementen in Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Gelderland (niet in figuur).

Figuur 2.3

Bezoeken aan Nederlandse sportevenementen, 2018 - 2023

(in aantallen)

Bron: Respons (2023). Bewerking: Mulier Instituut.

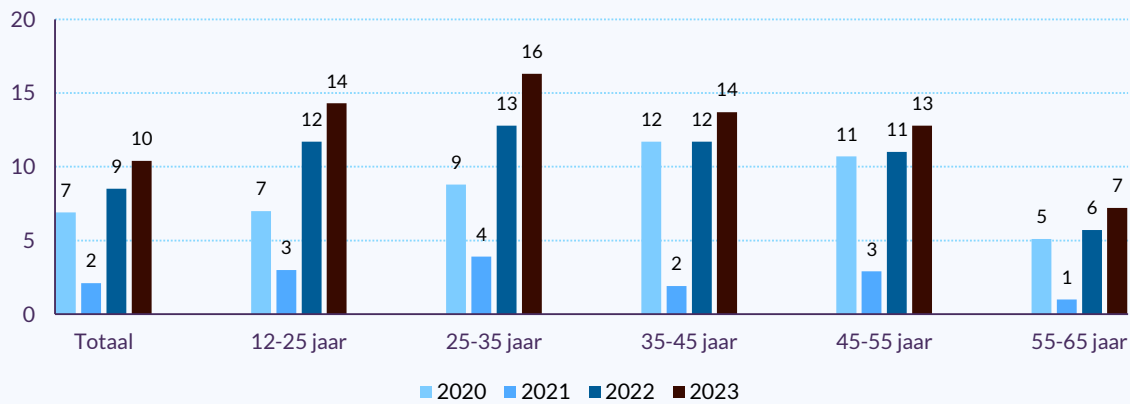
Kaartjes voor sportevenementen

In 2023 heeft 10 procent van de Nederlanders van 12 jaar en ouder een kaartje voor één of meerdere sportevenementen gekocht via internet (figuur 2.4). Dat is een stijging van 1 procentpunt ten opzichte van 2022. Deze toename is zichtbaar bij alle leeftijdsgroepen.

Figuur 2.4

Aandeel Nederlanders van 12 jaar en ouder dat een of meerdere kaartjes voor sportevenementen heeft gekocht via internet, 2020-2023*

(in procenten)

Bron: CBS (2023). Bewerking Mulier Instituut.

Peildatum 5 oktober 2023.

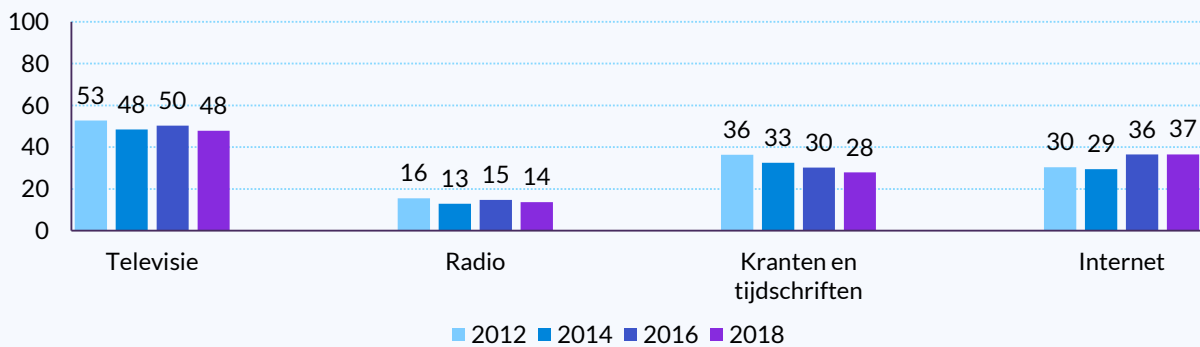
Sport volgen via media

De manier waarop Nederlanders sport volgen in de media verandert. Tussen 2012 en 2018 doen Nederlanders dit vaker via het internet en minder vaak via televisie, radio of kranten en tijdschriften (figuur 2.5).

Figuur 2.5

Wekelijks of vaker volgen van sport via media naar mediatype, 2012-2018, bevolking van 6 jaar en ouder

(in procenten)

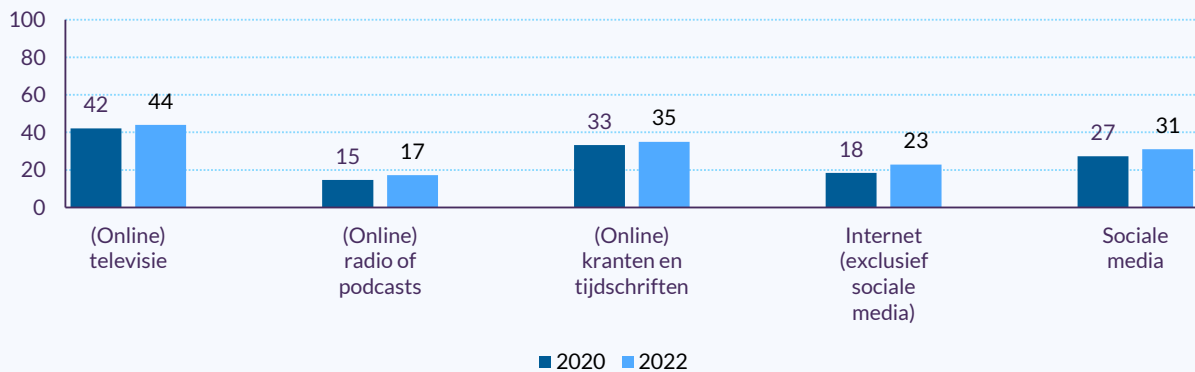
Bron: SCP/CBS (VTO '12-'18).

Op alle mediaplatformen is een toename te zien tussen 2020 en 2022 (figuur 2.6).⁵ Meer informatie over de manier waarop verschillende doelgroepen sport volgen is te vinden in bijlage 1.

⁵ Met ingang van 2020 zijn de antwoordcategorieën aangepast om nieuwe type media verder uit te splitsen. De belangrijkste wijzigingen: Bij de categorie 'Radio' zijn podcasts toegevoegd, kranten en tijdschriften omvatten nu ook online versies en sociale media zijn toegevoegd als aparte categorie.

Figuur 2.6

Wekelijks of vaker volgen van sport via media naar mediatype, 2020-2022, Nederlanders 6 jaar en ouder
(in procenten)

Bron: SCP/CBS (VTO '20-'22).

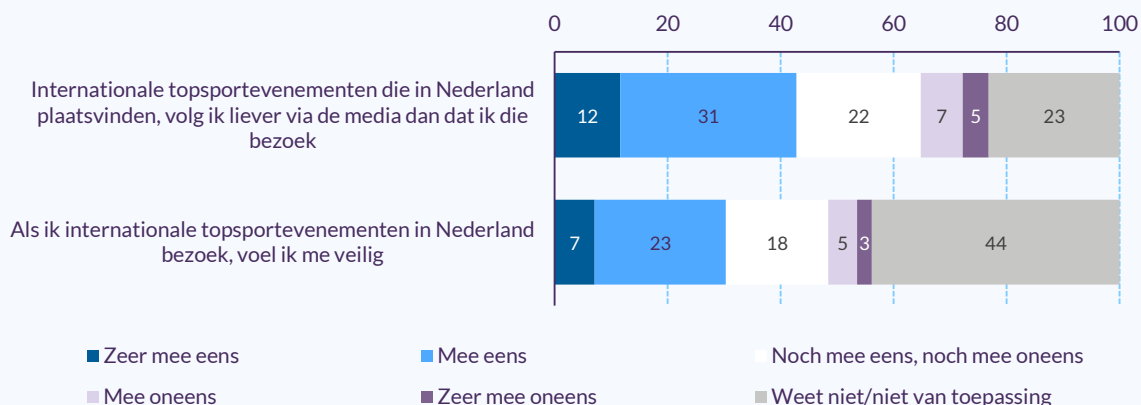
2.3 Voorkeuren en houdingen

Bezoek en ervaren veiligheid

Ruim vier op de tien Nederlanders volgen internationale topsportevenementen in eigen land liever via de media dan via een bezoek (figuur 2.7). Bijna een kwart moet het antwoord op de vraag schuldig blijven. Drie op de tien Nederlanders geven aan dat zij zich veilig voelen als er in eigen land een topsportevenement wordt bezocht (figuur 2.7), ruim vier op de tien konden deze vraag niet goed beantwoorden.

Figuur 2.7

Voorkeur consumptie en ervaren veiligheid bij internationale topsportevenementen in Nederland, Nederlanders 15 – 79 jaar
(in procenten, n=1.506)

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

De resultaten voor deelgroepen Nederlanders zijn in de tabellen 2.3 en 2.4 opgenomen. In beide tabellen zijn er de grootste verschillen tussen de jongste en oudste leeftijdsklasse.

Tabel 2.3

Voorkeur consumptie internationale topsportevenementen in Nederland via media, Nederlanders

15-79 jaar

(in procenten)

	Zeer mee eens	Mee eens	Noch mee eens, noch mee oneens	Mee oneens	Zeer mee oneens	Weet niet/niet van toepassing
Totaal (n=1.506)	12	31	22	7	5	23
Geslacht						
Man (n=723)	13	35	23	8	5	15
Vrouw (n=774)	10	28	21	7	4	30
Leeftijd						
15-34 jaar (n=391)	8	28	23	15	7	20
35-54 jaar (n=483)	10	29	26	6	6	23
55-79 jaar (n=632)	16	35	18	4	2	25
Sportfrequentie*						
Geen (n=125)	14	19	14	5	6	42
Enige (n=504)	11	27	23	8	6	24
Meer (n=602)	10	37	20	9	3	22
Veel (n=255)	15	32	29	5	4	15
Lid sportvereniging						
Nee (n=1.147)	12	33	22	7	4	23
Ja (n=234)	10	31	28	10	6	15
Hoogst voltooide opleiding						
Lager (n=352)	13	26	20	6	6	29
Middelbaar (n=631)	10	31	23	8	5	24
Hoger (n=519)	13	35	23	8	3	17
Jaarinkomen van huishouden						
Beneden modaal (n=464)	11	27	23	7	5	27
Modaal (n=219)	12	32	21	7	5	22
Boven modaal (n=580)	12	35	22	9	4	18
Migratieachtergrond						
Geen migratieachtergrond (n=1.287)	12	32	22	7	4	24
Wel migratieachtergrond (n=199)	12	26	24	14	5	20

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

Geen = 0x per jaar

Enige = 1-11x per jaar

Meer = 12-59x per jaar

Veel = 60x of vaker per jaar

Tabel 2.4**Ervaren veiligheid bij internationale topsportevenementen in Nederland, Nederlanders 15 – 79 jaar**

(in procenten)

	Zeer mee eens	Mee eens	Noch mee eens, noch mee oneens	Mee oneens	Zeer mee oneens	Weet niet/niet van toepassing
Totaal (n=1.506)	7	23	18	5	3	44
Geslacht						
Man (n=723)	9	30	18	6	2	34
Vrouw (n=774)	5	17	18	4	3	53
Leeftijd						
15-34 jaar (n=391)	8	30	17	9	5	30
35-54 jaar (n=483)	10	27	19	4	3	38
55-79 jaar (n=632)	5	16	18	3	1	57
Sportfrequentie*						
Geen (n=125)	5	9	23	1	4	58
Enige (n=504)	7	21	19	6	4	43
Meer (n=602)	7	26	17	5	2	44
Veel (n=255)	10	29	17	5	1	38
Lid sportvereniging						
Nee (n=1.147)	5	24	17	5	2	46
Ja (n=234)	17	27	20	6	3	27
Hoogst voltooide opleiding						
Lager (n=352)	5	16	20	2	6	51
Middelbaar (n=631)	6	23	19	7	2	43
Hoger (n=519)	10	29	15	5	2	39
Jaarinkomen van huishouden						
Beneden modaal (n=464)	6	18	22	4	3	47
Modaal (n=219)	5	24	20	8	3	41
Boven modaal (n=580)	10	32	15	5	2	36
Migratieachtergrond						
Geen migratieachtergrond (n=1.287)	7	24	18	4	2	45
Wel migratieachtergrond (n=199)	7	19	22	10	7	36

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

Geen = 0x per jaar

Enige = 1-11x per jaar

Meer = 12-59x per jaar

Veel = 60x of vaker per jaar

Betaalbaarheid

Ongeveer één op de tien Nederlanders vindt dat de toegangsprijzen voor internationale topsportevenementen die in Nederland plaatsvinden voor alle volwassen Nederlanders goed betaalbaar zijn (figuur 2.8). Een kanttekening is dat bijna de helft hier geen goed oordeel over kan vellen.

Figuur 2.8

Betaalbaarheid toegangsprijzen internationale topsportevenementen in Nederland, Nederlanders 15-79 jaar

(in procenten, n=1.506)

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

De resultaten voor deelgroepen Nederlanders zijn in tabel 2.5 beschreven. Daaruit blijft dat de 55-plussers relatief vaak aangeven dat de betaalbaarheid van toegangsprijzen te wensen over laat.

Tabel 2.5**Betaalbaarheid toegangsprijzen internationale topsportevenementen in Nederland, Nederlanders 15-79 jaar**

(in procenten)

	Zeer mee eens	Mee eens	Noch mee eens, noch mee oneens	Mee oneens	Zeer mee oneens	Weet niet/niet van toepassing
Totaal (n=1.506)	3	8	20	13	9	47
Geslacht						
Man (n=723)	3	11	24	15	10	37
Vrouw (n=774)	2	5	16	12	9	56
Leeftijd						
15-34 jaar (n=391)	4	15	24	14	6	37
35-54 jaar (n=483)	4	9	20	14	10	44
55-79 jaar (n=632)	1	3	18	12	11	55
Sportfrequentie*						
Geen (n=125)	2	3	22	7	7	58
Enige (n=504)	4	9	23	11	8	45
Meer (n=602)	2	8	17	16	9	47
Veel (n=255)	2	8	21	13	11	44
Lid sportvereniging						
Nee (n=1.147)	2	8	19	13	10	48
Ja (n=234)	5	12	26	15	6	35
Hoogst voltooide opleiding						
Lager (n=352)	2	5	21	11	11	49
Middelbaar (n=631)	2	9	21	14	8	46
Hoger (n=519)	3	9	19	13	10	46
Jaarinkomen van huishouden						
Beneden modaal (n=464)	2	7	22	11	11	46
Modaal (n=219)	2	8	24	12	9	44
Boven modaal (n=580)	4	10	19	15	8	43
Migratieachtergrond						
Geen migratieachtergrond (n=1.287)	2	8	20	13	9	48
Wel migratieachtergrond (n=199)	3	11	24	14	9	39

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

Geen = 0x per jaar

Enige = 1-11x per jaar

Meer = 12-59x per jaar

Veel = 60x of vaker per jaar

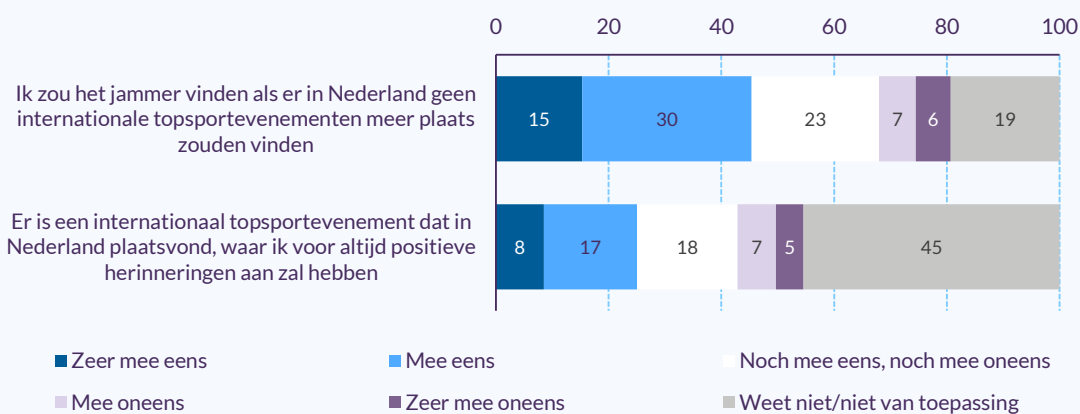
Missen en herinneringen

Bijna de helft van de Nederlanders zou het jammer vinden als er geen internationale topsportevenementen meer in Nederland plaatsvinden (figuur 2.9). Daarnaast heeft een kwart van de Nederlanders voor altijd een positieve herinnering aan zo'n topsportevenement.

Figuur 2.9

Missen van en positieve herinneringen aan internationale topsportevenementen in Nederland, Nederlanders 15-79 jaar

(in procenten, n=1.506)

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

De resultaten voor deelgroepen Nederlanders zijn in tabellen 2.6 en 2.7 weergegeven. Naarmate de sportfrequentie stijgt worden die topsportevenementen vaker gemist. Vooral de jongste leeftijdsgroep heeft voor altijd positieve herinneringen aan een internationaal topsportevenement dat in Nederland plaatsvond.

Tabel 2.6**Missen internationale topsportevenementen in Nederland, Nederlanders 15-79 jaar**

(in procenten)

	Zeer mee eens	Mee eens	Noch mee eens, noch mee oneens	Mee oneens	Zeer mee oneens	Weet niet/niet van toepassing
Totaal (n=1.506)	15	30	23	7	6	19
Geslacht						
Man (n=723)	19	32	23	7	6	14
Vrouw (n=774)	13	29	23	6	6	24
Leeftijd						
15-34 jaar (n=391)	15	29	22	10	7	16
35-54 jaar (n=483)	17	30	22	5	7	19
55-79 jaar (n=632)	14	30	24	5	5	21
Sportfrequentie*						
Geen (n=125)	6	19	25	6	8	35
Enige (n=504)	14	26	24	8	7	21
Meer (n=602)	15	34	22	6	6	17
Veel (n=255)	23	34	22	4	5	13
Lid sportvereniging						
Nee (n=1.147)	15	30	23	7	7	19
Ja (n=234)	22	35	21	6	3	12
Hoogst voltooide opleiding						
Lager (n=352)	13	27	22	6	7	26
Middelbaar (n=631)	15	28	25	6	6	20
Hoger (n=519)	18	35	20	7	5	15
Jaarinkomen van huishouden						
Beneden modaal (n=464)	16	24	22	6	8	23
Modaal (n=219)	10	32	27	5	7	19
Boven modaal (n=580)	19	36	19	8	4	15
Migratieachtergrond						
Geen migratieachtergrond (n=1.287)	16	30	22	6	6	20
Wel migratieachtergrond (n=199)	9	30	27	11	5	19

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

Geen = 0x per jaar

Enige = 1-11x per jaar

Meer = 12-59x per jaar

Veel = 60x of vaker per jaar

Tabel 2.7

Positieve herinneringen aan internationale topsportevenementen in Nederland, Nederlanders 15-79 jaar
(in procenten)

	Zeer mee eens	Mee eens	Noch mee eens, noch mee oneens	Mee oneens	Zeer mee oneens	Weet niet/niet van toepassing
Totaal (n=1.506)	8	17	18	7	5	45
Geslacht						
Man (n=723)	11	20	21	6	4	37
Vrouw (n=774)	6	13	15	7	6	53
Leeftijd						
15-34 jaar (n=391)	10	22	19	11	5	34
35-54 jaar (n=483)	10	18	19	6	6	41
55-79 jaar (n=632)	6	13	16	5	4	56
Sportfrequentie						
Geen (n=125)	3	8	19	6	6	57
Enige (n=504)	9	15	20	9	4	42
Meer (n=602)	8	18	15	6	5	48
Veel (n=255)	11	21	19	5	5	39
Lid sportvereniging						
Nee (n=1.147)	7	16	18	7	5	47
Ja (n=234)	18	24	18	6	3	32
Hoogst voltooide opleiding						
Lager (n=352)	7	11	16	9	5	53
Middelbaar (n=631)	8	16	20	6	6	45
Hoger (n=519)	11	21	16	7	4	41
Jaarinkomen van huishouden						
Beneden modaal (n=464)	7	14	19	6	6	48
Modaal (n=219)	6	15	21	8	4	47
Boven modaal (n=580)	12	23	15	7	5	38
Migratieachtergrond						
Geen migratieachtergrond (n=1.287)	8	17	18	6	5	46
Wel migratieachtergrond (n=199)	10	15	19	10	7	40

Bron: NSO 2023, Mulier Instituut.

Geen = 0x per jaar

Enige = 1-11x per jaar

Meer = 12-59x per jaar

Veel = 60x of vaker per jaar

Belangrijkheid, beeldvorming en trots

Ruim 2 op de 5 Nederlanders vindt het (heel) belangrijk dat in Nederland grote internationale sportevenementen georganiseerd worden (tabel 2.8). Dat is het laagste aandeel van de afgelopen 10 jaar. Sporters vinden dit belangrijker dan niet-sporters (niet in tabel).

Bijna zes op de tien Nederlanders vinden dat goede prestaties van Nederlandse topsporters een positieve invloed hebben op het beeld dat buitenlanders van Nederland hebben (tabel 2.8).⁶

Circa 7 op de 10 Nederlanders is trots op de prestaties van Nederlandse topsporters (tabel 2.8). Dat aandeel is sinds 2012 niet zo laag geweest. Sporters ervaren vaker gevoelens van trots dan niet-sporters (niet in tabel).

Tabel 2.8

Belangrijkheid internationale sportevenementen in Nederland, invloed goede prestaties Nederlandse topsporters op beeld dat buitenlanders van Nederland hebben en trots op prestaties Nederlandse sporters, 2012-2022, Nederlanders 6 jaar en ouder

(in procenten)

	2012 (n=3.138)	2014 (n=3.031)	2016 (n=3.100)	2018 (n=3.425)	2020 (n=2.970)	2022 (n=3.038)
Hoe belangrijk vindt u het dat in Nederland grote internationale sportevenementen georganiseerd worden?						
(Heel) belangrijk		50	51	54	50	42
(Heel) onbelangrijk		15	15	13	14	17
Niet belangrijk, niet onbelangrijk/geen mening		35	34	33	36	41
Goede prestaties van Nederlandse topsporters hebben een positieve invloed op het beeld dat buitenlanders hebben van Nederland*						
(Helemaal) eens	62	67			64	59
(Helemaal) oneens	7	9			7	9
Niet eens, niet oneens/geen mening	31	25			29	32
Hoe trots bent u op de prestaties van Nederlandse topsporters?						
(Heel) trots	76	77	74	75	74	69
(Helemaal) niet trots	10	11	9	8	9	8
Geen mening	14	12	17	17	17	23

Bron: SCP/CBS (VTO '12-'22).

* Vraagstelling van 2020. Was in 2012-2104: 'Hoe belangrijk zijn de prestaties van topsporters voor het imago van Nederland?'

⁶ Vanwege een aanpassing van de vraagstelling is dit resultaat niet met dat van eerdere metingen te vergelijken.

Aanbodzijde

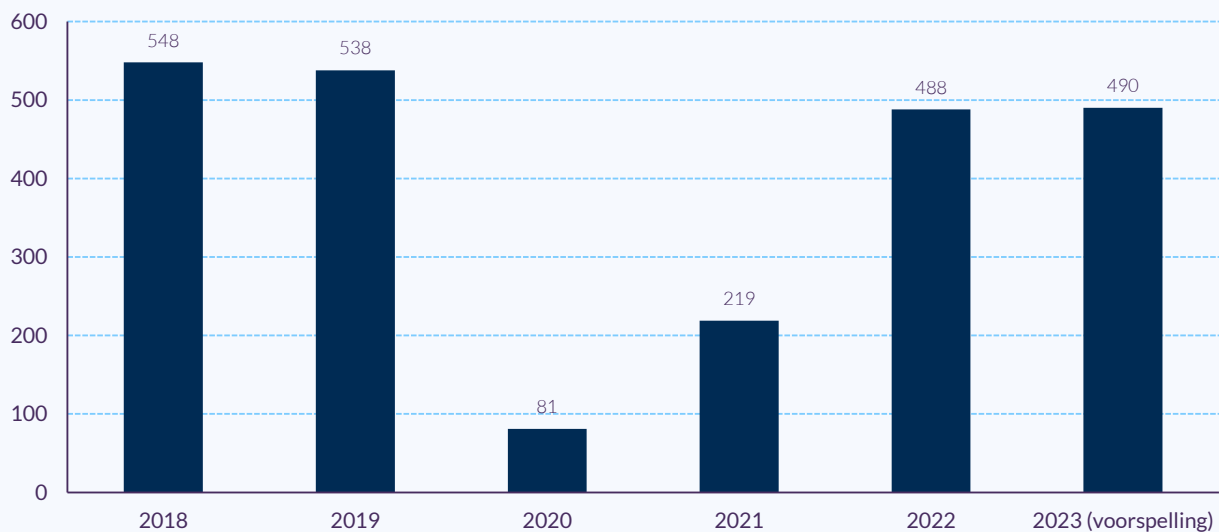
De aanbodzijde van de Nederlandse sportevenementensector staat in dit hoofdstuk centraal. Eerst wordt becijferd hoe het sportevenementenaanbod zich heeft ontwikkeld. Vervolgens wordt beschreven hoeveel bedrijven er in de sector actief zijn en welke ontwikkeling daarbij zichtbaar is.

3.1 Sportevenementen

Volgens Respons (2023) zijn er in 2022 in Nederland 488 sportevenementen georganiseerd (figuur 3.1). Dat aantal is ongeveer 10 procent lager dan in 2019, vóór de coronacrisis. De verwachting is dat dat aantal in 2023 niet veel verandert.

De meeste sportevenementen vinden plaats tussen april en oktober en met name in Noord-Holland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Gelderland (niet in figuur).

Figuur 2.10
Sportevenementen met minstens 5.000 bezoeken/deelnemers in Nederland, 2018-2023*
(in aantallen)

Bron: Respons (2023). Bewerking: Mulier Instituut.

3.2 Bedrijven

Aantal bedrijven

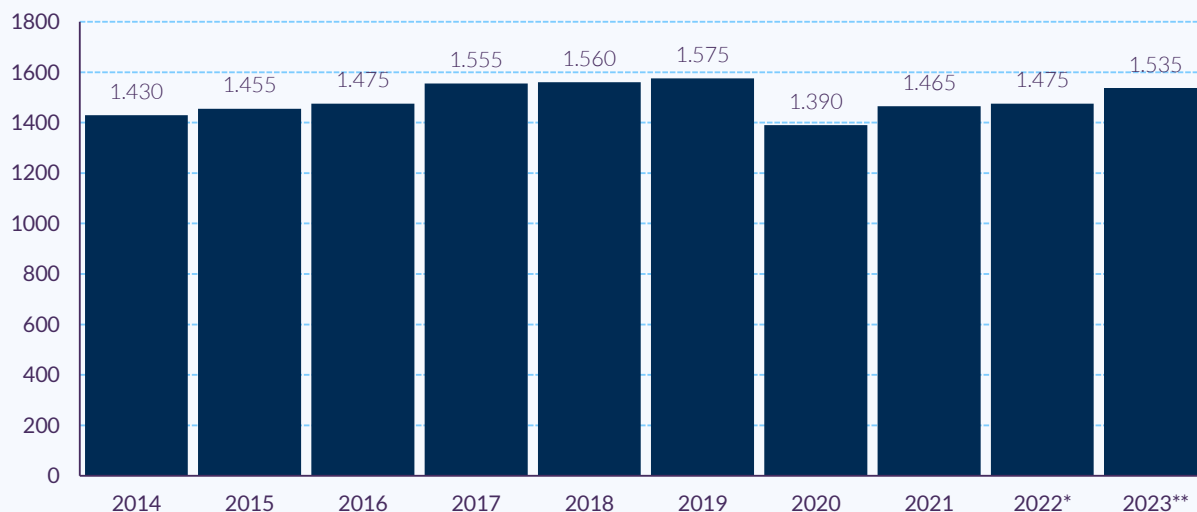
We kijken hier naar het aantal bedrijven in de bedrijfstak 'organisatie van sportevenementen' (SBI-code 93195). Deze bedrijfstak omvat bedrijven die sportevenementen organiseren, maar ook bedrijven die in dat kader diensten leveren (zoals administratieve afwikkeling, tijdwaarneming, sanitair en verlichting).

De ontwikkeling van het aantal bedrijven duidt volgens het CBS op een voorzichtig herstel van de bedrijfstak. In het vierde kwartaal van 2023 telt de sector 1.535 bedrijven. Dat zijn er 60 meer dan het jaar ervoor. Als deze groei doorzet, is het aantal bedrijven in 2024 mogelijk weer even hoog als vóór de coronacrisis.

Figuur 2.11

Bedrijven in bedrijfstakken 'organisatie van sportevenementen' (SBI 93195), kwartaal 4 2014 t/m kwartaal 4 2023

(in aantallen)

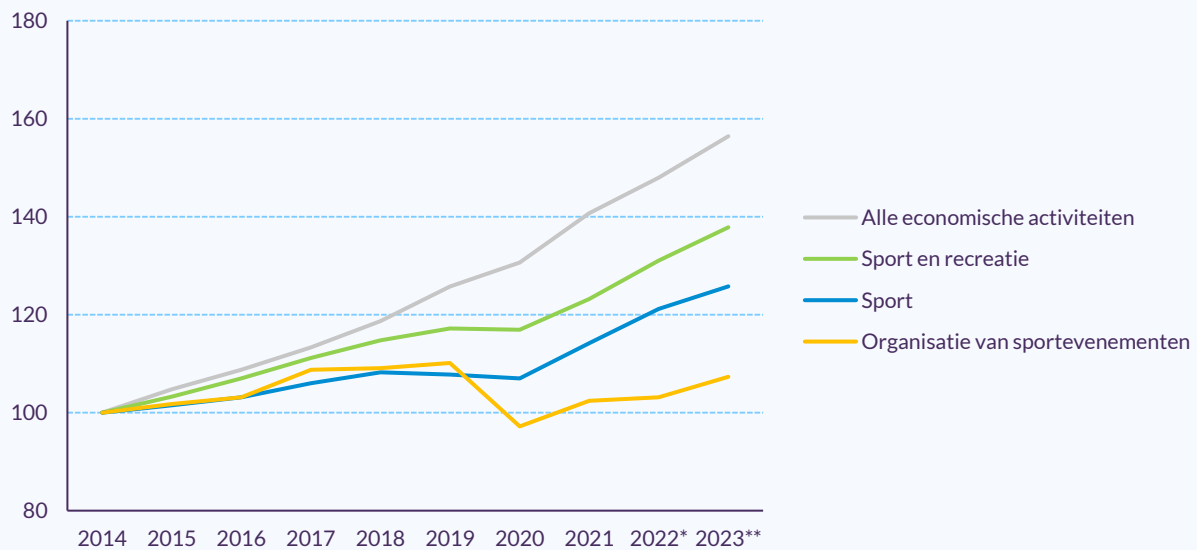
Bron: CBS (2023). Bewerking Mulier Instituut.

- * Nader voorlopige cijfers (door CBS bijgestelde voorlopige cijfers).
- ** Voorlopige cijfers.

De ontwikkeling van het aantal bedrijven in de bedrijfstak 'organisatie van sportevenementen' krijgt meer betekenis wanneer we die vergelijken met andere sectoren. Het aantal bedrijven krimpt hier tijdens de coronacrisis bijvoorbeeld beduidend harder dan in de totale economie en de sectoren 'sport' en 'sport en recreatie' (figuur 2.12). Ook zit de bedrijfstak in 2023 nog onder het aantal bedrijven uit 2019, terwijl de andere drie categorieën daar al boven uitkomen.

Figuur 2.12

Bedrijven in bedrijfstakken 'organisatie van sportevenementen' (SBI 93195), 'sport en recreatie' (SBI 93), 'sport' (SBI 931), en 'alle economische activiteiten' (alle SBI-codes), kwartaal 4 2014 t/m kwartaal 4 2023 (indexcijfers, kwartaal 4 2014 = 100)

Bron: CBS (2023). Bewerking Mulier Instituut.

* Nader voorlopige cijfers (door CBS bijgestelde voorlopige cijfers).

** Voorlopige cijfers.

Werkgelegenheid

Naast het aantal bedrijven is het aantal werkzame personen een indicatie voor ontwikkelingen in het aanbod van Nederlandse sportevenementen. In het vierde kwartaal van 2023 was 80 procent van de bedrijven in de bedrijfstak 'organisatie van sportevenementen' een eenmanszaak. Bij 9 procent werkte een tweetal personen (tabel 3.1).

Tabel 2.9**Werkzame personen in bedrijfstak 'organisatie van sportevenementen' (SBI 93195), kwartaal 4 2019 t/m kwartaal 4 2023**

(aantallen en procenten)

	2019		2020		2021		2022*		2023**	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
1 persoon	1.250	79,4	1.090	78,4	1.150	78,5	1.160	78,6	1.225	79,8
2 personen	170	10,8	145	10,4	155	10,6	145	9,8	140	9,1
3 tot 5 personen	65	4,1	70	5,0	70	4,8	70	4,7	65	4,2
5 tot 10 personen	45	2,9	45	3,2	50	3,4	55	3,7	45	2,9
10 tot 20 personen	30	1,9	25	1,8	25	1,7	25	1,7	35	2,3
20 tot 50 personen	15	1,0	10	0,7	15	1,0	10	0,7	10	0,7
50 tot 100 personen	5	0,3	0	0,0	5	0,3	10	0,7	10	0,7
Totaal bedrijven	1.575	100	1.390	100	1.465	100	1.475	100	1.535	100

Bron: CBS (2023). Bewerking Mulier Instituut

* Nader voorlopige cijfers (door CBS bijgestelde voorlopige cijfers).

** Voorlopige cijfers.

Het valt op dat het aantal grote bedrijven, met 50 tot 100 werknemers, sinds de coronacrisis weer is gestegen. In 2020 waren er geen geregistreerd, in 2023 zijn het er tien. Hiermee is het aantal ook weer groter dan voor de coronacrisis in 2019: toen waren er vijf. Verder zijn de verhoudingen enigszins vergelijkbaar met de proporties van de jaren daarvoor.

Trends en ontwikkelingen

In dit hoofdstuk passeren de belangrijkste trends en ontwikkelingen de revue. Deze resultaten hebben we grotendeels via literatuurstudie verzameld.

4.1 Versoepelingen en verspreiding coronavirus

Stolp et al. (2023) deden onderzoek naar de relatie tussen het openen van grootschalige evenementen en de verspreiding van het coronavirus. Voor de drie versoepelingsmomenten die zij analyseerden, konden de onderzoekers van de TU Delft niet terugvinden dat de versoepelingen een grote bijdrage hebben gehad aan de verspreiding van het virus.

Bij deze uitkomst plaatsen de onderzoekers wel enkele kanttekeningen:

- In de eerste plaats is bekend dat de kans op besmetting bij evenementen relatief groot is.
- In de tweede plaats is het feit dat ze geen effect hebben aangetoond waarschijnlijk beïnvloed door de epidemiologische situatie (o.a. virusvariant en vaccinatiegraad). Het reservoir aan vatbare personen is waarschijnlijk afgenomen, waardoor de kans op nieuwe besmettingen kleiner wordt.
- Ten derde is het aantal contactmomenten op evenementen waarschijnlijk relatief klein ten opzichte van alle andere contactmomenten in de samenleving die ook weer toegestaan waren. Hierdoor kan het effect van evenementen in de landelijke besmettingscijfers beperkt blijven, ook al hebben de contactmomenten een hoger besmettingsrisico.

De onderzoekers doen op basis van hun onderzoek twee aanbevelingen:

- betere voorbereiding op een nieuwe pandemie door tijdens deze pandemie groot in te zetten op aanvullende dataverzameling, met name het beter bijhouden van aantallen besmettingen per setting, de duur van contacten en de aantallen contacten;
- verder onderzoek naar de modellering van de relatieve risicobijdrage van zowel evenementen als andere settings aan het totale aantal besmettingen.

4.2 Kansen voor digitale innovaties

De beperkingen die de overheid de evenementensector oplegde, hebben ertoe geleid dat (digitale) innovaties versneld plaatsvonden (o.a. Hover & Heijnen, 2022). TNO (2023) onderscheidt zes clusters van bestaande en opkomende digitale technologieën in de evenementensector:

- artificiële intelligentie en data (o.a. 3D-avatars integreren in een sportwedstrijd);
- extended reality-technologieën (o.a. augmented en virtual reality);
- internet-der-dingen (o.a. apps en wearables);
- robotica (o.a. drones);
- beveiligingstechnologie (o.a. beveiliging van data en ICT-infrastructuur);

- digitale identificatie en eigendom (o.a. non-fungible tokens).

TNO (2023) blikt in de toekomst: de auteurs constateren dat digitale technologieën van waarde zijn aan de aanbodzijde en de vraagzijde. Enerzijds om de kwaliteit en beleving van de evenementen te verbeteren. Anderzijds om de weerbaarheid en wendbaarheid van de branche te verbeteren (o.a. wenselijk als er een nieuw virus rond gaat waren).

Een belangrijk onderscheid dat ze maken, is dat van activiteiten die offline en die online plaatsvinden. Verwacht mag worden dat evenementen in de toekomst in toenemende mate online plaatsvinden, naast een offline variant. Een innovatief voorbeeld is de Australian Open. Dat sportevenement kun je sinds kort ook online bezoeken, in een metaverse-omgeving (online virtuele wereld). Daar heb je toegang tot livestreams, persconferenties en tennisfans uit de hele wereld.

De aanbodzijde heeft betrekking op het werk dat ‘achter de schermen’ plaatsvindt. Voorbeelden van technologieën zijn het gebruik van sensoren, meer doelgerichte data-uitwisseling en het registreren van emoties bij bezoekers.

De vraagzijde verwijst naar het vergroten van het bereik (meer bezoekers), het verbeteren van de bezoekerservaring en het vergroten van de betrokkenheid van bezoekers. Dit kan onder andere door de inzet van (betaalbare) VR- en AR-brillen en het gebruik van 3D-avatars in een online omgeving (o.a. metaverse).

TNO (2023) doet aanbevelingen voor vergroting van het innovatievermogen en de innovatiesnelheid van de evenementenbranche:

1. namens de sector met één stem reageren op overheidsvoornemens of -beslissingen en proactief communiceren over behoeftes van de branche;
2. samenwerking verbeteren via digitaal samenwerkingsplatform;
3. centraal data-expertiseteam opzetten;
4. ruimte creëren voor (strategische) langetermijnplanning.

4.3 Effect corona op betaald voetbal

Gulikers et al. (2023) deden onderzoek naar de invloed van corona op de financiën van betaaldvoetbalclubs. Dat de voetbalclubs jaarlijks veel sportevenementen mogelijk maken mag duidelijk zijn. Om de invloed van corona te schatten hebben de onderzoekers cijfers benut van de clubs die vanaf het seizoen 2018/2019 onafgebroken in de Eredivisie actief waren en waarvan voldoende info beschikbaar was (elf clubs).

De cijfers van seizoen 2018/2019 – het laatste volledige seizoen voor corona – vergeleken ze met de gemiddelde cijfers van de drie door corona geteisterde seizoenen 2019/2020, 2020/2021 en 2021/2022. De omzet van de elf clubs was in de drie coronaseizoenen gemiddeld 15 procent lager dan in het seizoen voor corona. Het geïsoleerde effect van de coronacrisis is op basis van de cijfers niet goed vast te stellen.

4.4 Seizoenkaarten betaald voetbal

92 procent van de seizoenkaarthouders van betaaldvoetbalclubs uit de Eredivisie en de Keuken Kampioen Divisie gaf in het seizoen 2022/2023 aan de seizoenkaart te gaan verlengen (KNVB, 2023a, 2023b).

De hoge beoordelingen van het stadionbezoek (7,9 en 7,7 op een schaal van 1-10 voor clubs uit respectievelijk de Eredivisie en de Keuken Kampioen Divisie) oefenen daar waarschijnlijk invloed op uit. Dat geldt ook voor het ervaren plezier (7,6; 7,5) en de mate waarin seizoenkaarthouders trots zijn op de club (8,2; 7,9).

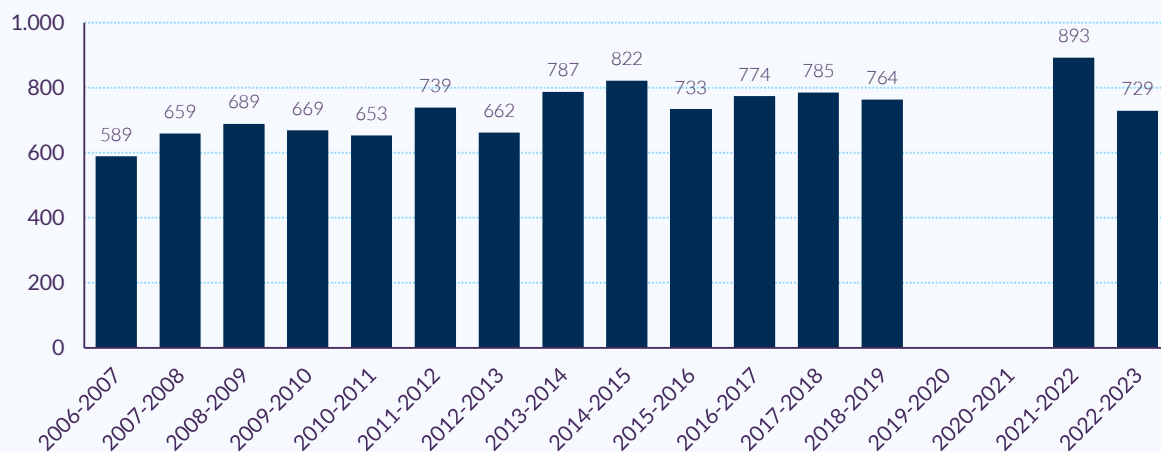
4.5 Incidenten betaald voetbal

In het seizoen 2022-2023 is het aantal serieuze incidenten binnen en buiten de stadions van betaaldvoetbalclubs op het laagste punt sinds 2013 (uitgezonderd de incomplete seizoenen door de coronacrisis). Het Auditteam Voetbal en Veiligheid, dat deze cijfers verzamelt, volgt verschillende typen incidenten: van spreekkoren tot vechtpartijen.

Figuur 4.1

Incidenten per seizoen (binnen en buiten het stadion), 2006/2007-2022/2023

(in aantallen)

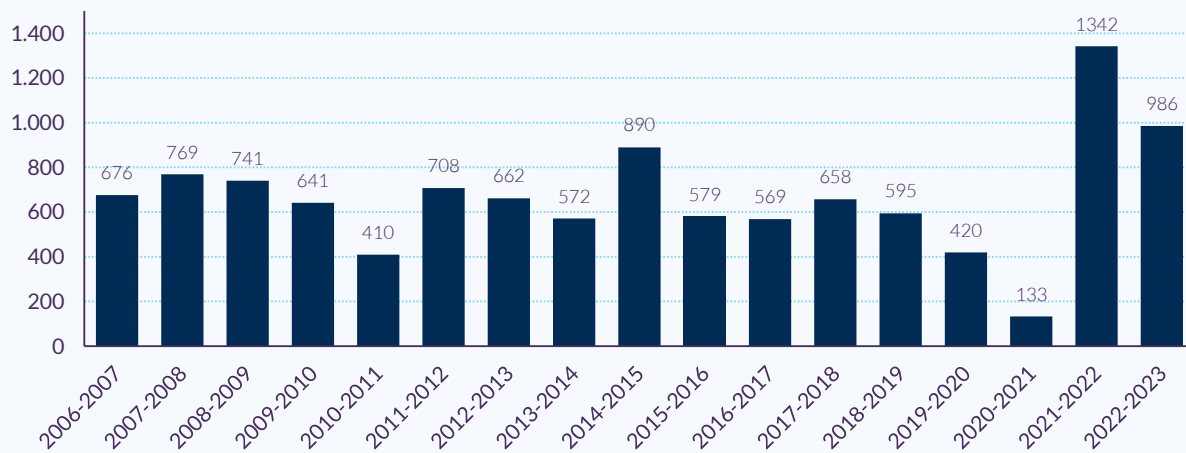
Bron: Auditteam Voetbal en Veiligheid, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

De Eredivisie en de Keuken Kampioen Divisie zagen in het seizoen 2022-2023 18 procent minder incidenten dan het seizoen daarvoor. Hierdoor lijkt het aantal incidenten in 2021-2022 een uitschieter te zijn geweest. Mogelijk heeft dit te maken met strenger beleid van de gemeenten, de KNVB en clubs zelf. Zo is het aantal stadionverboden sinds seizoen 2021-2022 sterk toegenomen (Auditteam Voetbal & Veiligheid, 2023).

Figuur 4.2

Opgelegde stadionverboden (civielrechtelijk), seizoen 2006/2007-2022/2023

(in aantallen)

Bron: Auditteam Voetbal en Veiligheid, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

4.6 Evenementenlijst van maatschappelijk belang

In de Mediawet is geregeld dat sportevenementen (en culturele evenementen) die van aanzienlijk belang voor de samenleving zijn op een open televisieprogrammakanal moeten worden uitgezonden. Van een uitzending kan geheel rechtstreeks verslag worden gedaan, er kan gedeeltelijk rechtstreeks verslag worden uitgebracht en het kan gedeeltelijk uitgestelde verslaggeving zijn.⁷

Deze reeks evenementen wordt de 'evenementenlijst' genoemd. Op verzoek van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft Dialogic (2023) onderzoek uitgevoerd om de evenementenlijst te evalueren.

De legitimiteit voor het (voort)bestaan van de evenementenlijst vanuit een maatschappelijk en algemeen belang staat niet ter discussie. Wel is er behoefte aan een herziening van de evenementenlijst (qua inhoud en lengte). Er is behoefte om de evenementenlijst met vaste regelmaat te herzien, bijvoorbeeld om de vier jaar.

Sportevenementen die niet ter discussie staan zijn: de Elfstedentocht, de Olympische en Paralympische Zomer- en Winterspelen en het WK en EK voetbal (zowel mannen als vrouwen). Evenementen die op een iets uitgebreidere lijst thuis zouden kunnen horen zijn: Eredivisievoetbal (samenvattingen), WK en EK Schaatsen, WK- en EK-finales waar Nederland aan deelneemt, Formule 1 (GP

⁷ Een evenement is – binnen het kader van de evenementenlijst – te beschouwen als van 'algemeen belang voor Nederland' als 1) Nederland door het evenement internationaal wordt gepromoot, 2) het evenement de Nederlandse samenleving samenbindt en voor saamhorigheid zorgt of 3) er grote internationale belangstelling voor het evenement bestaat. De evenementenlijst is te vinden in het [mediabesluit 2008](#).

Zandvoort), Europees voetbal (wedstrijden van Nederlandse clubs), WK en EK Atletiek en voetbalwedstrijden om de KNVB Beker.

Het belangrijkste effect van de evenementenlijst is dat evenementen op de lijst beschermd zijn, waardoor ze in Nederland kosteloos te volgen zijn. De lijst voorkomt daarmee een beperkte verspreiding van evenementen. Daarnaast heeft de evenementenlijst een prijsdempend effect op de vergoedingen voor de uitzendrechten, omdat de uitbaatmogelijkheden (zoals exclusieve exploitatie) beperkt zijn door de eisen die worden gesteld aan uitzending.

4.7 Nieuwe regels wegwerpbekers en -bakjes bij evenementen

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2023) heeft per 1 juli 2023 nieuwe regels ingesteld voor wegwerpbekers en -bakjes die plastic bevatten. Afhankelijk van het type evenement (een open of een gesloten evenement) gelden andere regels.

Hergebruik moet de nieuwe norm worden. De bedoeling is om het gebruik van wegwerpbekers en -bakjes die plastic bevatten in Nederland binnen drie jaar met 40 procent te verminderen.

Platformfunctie van topsporevenementen

In dit hoofdstuk beschrijven we wat we onder de platformfunctie van topsporevenementen verstaan. Vervolgens doen we verslag van twee casestudies: over de EK Pool 2018 en over de Olympische en Paralympische Spelen 2012.

5.1 Platformfunctie

Beleid

In het strategisch kader topsport 2032 (Ministerie van VWS, NOC*NSF en VSG, 2023) en in de hoofdlijnen van Sportakkoord II (Ministerie van VWS, VSG, VNG, NOC*NSF, POS, 2022) staat dat de maatschappelijke waarde van topsport door zoveel mogelijk mensen en organisaties, vanuit hun eigen beleving en ambities, benut moet worden.

Om de maatschappelijke waarde van topsport te vergroten zijn vier doelen geformuleerd (Ministerie van VWS, NOC*NSF en VSG, 2023):

- een breder palet aan waardevolle topsportprestaties;
- het beter maatschappelijk verantwoord organiseren van topsport;
- het beter benutten van het platform van de topsport door publieke en private organisaties;
- het vergroten van de zichtbaarheid en het bereik van de topsport.

Dit hoofdstuk is gericht op het derde doel.

De verantwoordelijkheid voor het benutten van het platform van de topsport ligt volgens het ministerie, NOC*NSF en de VSG bij publieke en private organisaties. Het is volgens deze organisaties aan de sportsector om aantrekkelijke randvoorwaarden te creëren, bijvoorbeeld door voorstellen te doen om de platformfunctie te benutten.

Definitie

Volgens Chalip (2014) kunnen (topsport)evenementen de doelen van betrokken organisaties dienen onder voorwaarde dat daar beleid en actieplannen voor worden ontwikkeld. Dit wordt in de academische literatuur leveraging genoemd. Leveraging, houdt in dat een topsporevenement wordt gebruikt als een mechanisme om doelen te bereiken die zonder het evenement niet of minder snel bereikt zouden worden (Chalip, 2014; Taks, 2013).

Allerlei personen en organisaties kunnen een evenement op die manier benutten, zoals sportbonden, sportverenigingen, overheden, destinatiemarketingbureaus en commerciële partijen. Letterlijk vertaald verwijst leveraging naar hefboomwerking.

Beleidsmakers noemen dit het benutten van de 'platformfunctie' van een sportevenement.

Om de platformfunctie van een topsportevenement goed te benutten is het volgens Teare et al. (2024) belangrijk dat er goede afstemming is tussen de organisaties die dicht bij het evenement staan (o.a. organisator, gemeente) en de organisaties die het platform gebruiken.

In de praktijk gebeurt dit niet altijd. In die gevallen zien we dat organisaties die verder van het evenement af staan verwachten dat wenselijke effecten automatisch ontstaan (Mean et al., 2004; Allmers & Maennig, 2009). Zij onderkennen de kansen niet, zien niet in hoe het platform benut kan worden (Girginov, 2013) of geven het benutten van platform onvoldoende prioriteit.

Teare et al. (2024) maken voor het benutten van het 'platform' onderscheid tussen twee strategieën:

- top-downstrategie (waarbij overheden, evenementenorganisatie en partners sturend zijn in het benutten van de platformfunctie);
- bottom-upstrategie (waarbij organisaties die meer op afstand van het evenement staan en meer gericht zijn op de sportsector en de samenleving, verantwoordelijk zijn voor het benutten van het platform).

Chalip (2004) onderscheidt in zijn model de volgende aspecten:

- soorten kansen die een sportevenement biedt (o.a. toestroom van bezoekers, media-aandacht);
- strategische doelen die aan het benutten van de platformfunctie verbonden zijn (o.a. verbetering imago gastgemeente, promotie sportdeelname);
- aanpak om de doelen te verwezenlijken (o.a. promotiecampagne stad, sportstimuleringsprogramma).

Hierna beschrijven we de resultaten van twee casestudies: de EK Pool 2018 (georganiseerd in Veldhoven) en de Olympische en Paralympische Spelen 2012 (georganiseerd in Londen en andere Britse steden). Hiermee beogen we meer inzicht te geven in de manier waarop het topsportevenement als platform is gebruikt en de mate waarin dat tot de gewenste doelen heeft geleid.

5.2 EK Pool 2018

Evenement onder de loep

Van 19 tot en met 31 juli 2018 vond het Europees Kampioenschap (EK) Pool plaats in Veldhoven. Het EK werd grotendeels door de European Pocket Billiard Federation (EPBF) georganiseerd, samen met de Koninklijke Nederlandse Biljartbond (KNBB). De EPBF droeg de financiële risico's voor de organisatie.

Het was een jubileum-editie: het veertigste EK onder de vlag van de EPBF. Om dit te vieren was een groots evenement opgezet, bestaande uit een EK Heren, EK Dames, EK Rolstoel, EK U23, EK U19, EK U17, EK Girls, EK Seniors, en EK Ladies. Er werd

op zestig pooltafels gespeeld in de disciplines straight pool, 8-ball, 9-ball, 10-ball en teams. Aan dit EK deden een 600 sporters uit 40 Europese landen mee (KNBB, 2018a).

Nederlandse topsporters hebben tijdens het EK Pool 2018 meerdere podiumplekken behaald. Twee Nederlanders wonnen goud op het EK senioren en het EK straight pool heren en één Nederlander won zilver op het EK 8-ball dames. Daarnaast werd zilver uitgereikt aan teams heren en teams meisjes. Teams vrouwen en teams senioren wonnen brons (KNBB, 2018b).

Bij het EK Pool 2018 werd het maatschappelijke scholenproject SmartPool gelanceerd om via poolen wiskundige vraagstukken aan scholieren uit te leggen.

Resultaten literatuurstudie

● **Topsportevenement als stimulans voor sportdeelname**

Sportevenementen worden door organisatoren, beleidsmakers en andere partijen (o.a. sportbonden en internationale sportfederaties) op grote schaal beschouwd als een gelegenheid om de deelname aan sport te stimuleren.

In het streven naar een stijging van de deelname aan een tak van sport is de gedachte dat kijken naar (top)sportevenementen de bezoeker (of volger via de media) aanzet om zelf (vaker) te gaan sporten (Van Bottenburg et al., 2012). Dit wordt ook wel aangeduid als demonstration effect (Weed, 2009) of trickle-down effect (o.a. Frawley, 2013).

Een legacy van sportparticipatie treedt vaker niet op dan wel. Als er aanwijzingen zijn voor een groei, zijn de effecten meestal tijdelijk (Hover & Slender, 2019).

Sportevenementen kunnen mensen die al actief zijn in de sport, overtuigen om meer te sporten of met een nieuwe sport te beginnen. Zelden zullen ze een stimulans voor niet-sporters zijn om aan sport deel te nemen.

Na de overwinning van Richard Krajicek op Wimbledon (1996) en de medailleoogst van Pieter van den Hoogenband en Inge de Bruijn op de Olympische Spelen van 2000 daalde het aantal georganiseerde leden van de betreffende sportbonden. Maar na successen in het judo (Anton Geesink in 1961) en darts (Raymond van Barneveld in 1998 en 1999) nam het aantal leden juist wel toe. Dit wijst op een mogelijk verschil tussen 'grote' sporten en 'kleine' sporten – de laatste hebben meer groeicapaciteit (Hover & Slender, 2019).

Tijdens de Tour de France in Utrecht in 2015 gaf 24 procent van de bezoekers aan dat het evenement hen stimuleerde om actiever te worden in sport, met een iets lager percentage (18%) onder degenen die aanvankelijk niet aan sport deden. Een soortgelijk effect werd waargenomen tijdens het European Youth Olympic Festival (EYOF) in Utrecht in 2013, waar 15 procent van de bezoekers en 7 procent van de niet-sportdeelnemers aangaf geïnspireerd te zijn om meer aan sport te doen.

Tijdens de Wereldkampioenschappen Hockey van 1998 in Utrecht, werd een substantiële groei in hockeydeelname in heel Nederland vastgesteld, vooral in de regio Utrecht. Maar deze groei werd meer toegeschreven aan effectief beleid en sterke organisatorische structuren binnen de hockeywereld dan aan het evenement zelf (Hover et al., 2016).

Sportevenementen kunnen een positief effect hebben op het functioneren van de sportsector als geheel (clubs, vrijwilligers, faciliteiten, budgetten). Over de mate waarin dit het geval is, is weinig bekend, omdat er nog te weinig onderzoek naar is gedaan. Duidelijk is wel dat sportbonden en -clubs regelmatig bij de organisatie van sportevenementen worden betrokken en dat sprake lijkt van een positieve kruisbestuiving tussen het evenement en de bond/club, hoewel ook dat nauwelijks ontgonnen onderzoeksterrein is (Hover & Slender, 2019).

Om de impact van een sportevenement op bijvoorbeeld sportdeelname te bewerkstelligen, moeten evenementenorganisatoren samenwerken met externe stakeholders zoals beleidsmakers, sponsors, sportbonden en het onderwijs (Chalip et al., 2017). Onder de diverse stakeholders vallen lokale scholen (basis- en middelbare scholen), omdat zij als locatie kunnen dienen voor promotiecampagnes, zoals programma's om sporten bij nieuwe deelnemers te introduceren (Misener et al., 2015; Taks et al., 2014).

● **Integratie sport in lesprogramma's**

Uit wetenschappelijke studies blijkt een relatie tussen sport in de les en verbeterende prestaties op school.

De studie van Magistro et al. (2022) toont aan dat het integreren van fysieke activiteit binnen het wiskundeonderwijs een effectieve strategie is om zowel cognitieve functies als grove motoriek bij basisschoolkinderen te verbeteren. De interventiegroep, die deelnam aan deze fysiek actieve lessen, toonde grotere verbeteringen in verschillende cognitieve metingen (zoals vrije woordherinnering, selectieve visuele aandacht, categorische verbale vloeiendheid en rekenvaardigheid) vergeleken met de controlegroep.

De interventie bestond uit het integreren van fysieke activiteiten in alle wiskundelessen, die in totaal acht uur per week duurden en gedurende twee schooljaren werden uitgevoerd. Het interventieprotocol werd gezamenlijk ontworpen met de wiskunde- en lichamelijke opvoedingsleraren en de schooldirecteur.

Aan het begin van elke les werd een warming-up uitgevoerd door te rennen, te lopen en/of andere lichamelijke activiteit (ongeveer 10 minuten). In het verklarende deel legde de leraar een wiskundeconcept uit (ongeveer 15 minuten). Daarna legde de leraar de fysiek actieve leertaak uit en demonstreerde deze (ongeveer 5 minuten).

Tijdens het eerste deel van de les (ongeveer 10 minuten) pasten de kinderen de wiskundige kennis toe die in het verklarende deel werd uitgelegd via de fysiek

actieve leertaak. In het tweede deel van de les werd een variatie van de fysiek actieve leertaak geïntroduceerd (ook ongeveer 10 minuten). In het samenvattende deel vatte de leraar zowel het wiskundeconcept als de fysiek actieve leertaak samen voor de kinderen (ongeveer 5 minuten).⁸

Wienecke et al. (2021) onderzochten of zes weken basketballen gecombineerd met wiskunde, eenmaal per week tijdens lichamelijke opvoedingslessen, de motivatie van kinderen voor wiskunde kon verbeteren. In totaal namen 757 kinderen (leeftijd variërend van 7 tot 12 jaar) deel aan het onderzoek. Ze werden willekeurig geselecteerd om deel te nemen aan basketbalsessies gecombineerd met wiskunde of aan basketbalsessies zonder wiskunde.

Kinderen die meededen aan de basketbalsessies gecombineerd met wiskunde, hadden significant hogere niveaus van waargenomen autonomie, competentie en intrinsieke motivatie tijdens de basketbalsessies in vergelijking met reguliere wiskundelessen. Er werd een positieve invloed op de intrinsieke motivatie voor wiskunde in de klas waargenomen bij de groep waarbij basketbalsessies waren gecombineerd met wiskunde vergeleken met de groep waarbij basketbalsessies niet waren gecombineerd met wiskunde.

De conclusie van het onderzoek is dat de combinatie van basketballen met wiskunde een intrinsiek motiverende manier is om wiskunde te oefenen.⁹

Naast het integreren van een sport zoals basketbal met wiskunde is in studies gekeken naar het toevoegen van een fysieke activiteit tijdens de les. Dit betekent dat de lesstof niet wordt aangeleerd via de fysieke activiteit, maar dat er tijdens de les een korte of lange pauze plaatsvindt waarin de leerlingen actief bezig zijn.

De studie van Vazou et al. (2012) benadrukt dat het toevoegen van fysieke activiteit aan lessen de intrinsieke motivatie van leerlingen (tussen de 9 en 12 jaar) kan verhogen zonder de waargenomen waarde van de lessen te verminderen. Dit suggereert dat fysieke activiteit de interesse, het plezier, het competentiegevoel en de inspanning bij het leren kan verhogen.

Vazou et al. (2017) breidden dit concept uit door aan te tonen dat het integreren van fysieke activiteit met wiskundeonderwijs niet alleen leuk is voor leerlingen

⁸ De studie kent een aantal beperkingen, waaronder het feit dat kinderen niet willekeurig aan klassen zijn toegewezen. Alle klassen kwamen uit Noord-Italië, waardoor de generaliseerbaarheid naar andere regio's en culturen beperkt is. Daarnaast was er geen controle over de gebruikelijke lichamelijke activiteit en het dieet van de kinderen gedurende de twee jaar van de studie, waardoor het onduidelijk is in hoeverre externe factoren de resultaten hebben beïnvloed.

⁹ Het onderzoek kent een aantal beperkingen. Ten eerste waren de metingen van motivatie slechts van korte duur, waardoor het onderzoek geen inzicht geeft in langdurige effecten. Verder werd de interventiegroep geleid door speciaal opgeleide externe onderzoekers, wat een andere leerervaring kan hebben gecreëerd dan in een standaard klaslokaal. Ook al werd de bias als klein beschouwd, de betrokkenheid van verschillende leraren en onderzoekers kan enige invloed op de resultaten hebben gehad. Tot slot richtte het onderzoek zich op motivatie en niet op de werkelijke academische prestaties in wiskunde, waardoor het onduidelijk is of de methode ook leidt tot betere resultaten in het vak.

(tussen de 9 en 11 jaar), maar ook hun prestaties in wiskunde kan verbeteren. Dit geeft aan dat fysieke activiteit kan dienen als een effectieve aanvulling op traditionele lesmethoden, vooral in vakken zoals wiskunde.¹⁰

Vetter et al. (2020) bevestigen dat het integreren van fysieke activiteit tijdens het leren geen duidelijke invloed op wiskundeprestaties heeft, maar wel bijdroeg aan de dagelijkse lichamelijke activiteit van kinderen (tussen 7,5 tot 11 jaar) zonder hun wiskundige vaardigheden negatief te beïnvloeden. Dit suggereert dat de integratie van fysieke activiteit in het curriculum een waardevolle aanvulling op het onderwijs kan zijn, die bijdraagt aan de algehele ontwikkeling en het welzijn van leerlingen zonder de academische prestaties te schaden.

Biljart in Nederland

In 2022 beoefende 0,3 procent van de wekelijkse sporters van 4 jaar en ouder biljart. Ter vergelijking: 7 procent speelde wekelijks (veld)voetbal, 2 procent golfde en 0,1 procent speelde darts (CBS en RIVM, 2022). Het percentage voor biljart schommelde in de afgelopen tien jaar tussen de 0,3 en 0,6 procent. Biljart staat in juli 2023 (inclusief poolbiljart en snooker), op de tiende plaats in de top tien van meest beoefende sporten onder mannen van 5 tot en met 80 jaar (NOC*NSF, 2023).

Het aantal lidmaatschappen bij de jeugd is gedaald tussen 2022 en 2017: 11 procent bij de jongens tot 18 jaar en 12 procent bij de meisjes tot 18 jaar (tabel 5.1). De KNBB zag ook een afname in ledenaantallen in de afgelopen jaren, zowel bij alle lidmaatschappen als bij de jeugd. In 2022 had de bond in totaal 22.000 leden, een daling van 31 procent ten opzichte van de 32.000 leden in 2017.

In 2019 (het jaar na het EK Pool) is het totaalaantal leden bij de KNBB vergeleken met 2017 (het jaar voor het EK Pool) gedaald met 3 procent. Het aantal jongens (tussen de 5 en 18 jaar) is hetzelfde gebleven tussen 2017 en 2019, maar het aantal meiden is gedaald van 20 in 2017 naar 10 in 2019. De KNBB heeft relatief weinig jeugdleden, waardoor een daling bij jeugdleden al snel een grote procentuele daling is.

We zien ook grote procentuele dalingen tussen 2017 en 2019 bij de jeugd van de Nederlandse Tafeltennis Bond (NTTB) en de Nederlandse Dart Bond (NDB).

¹⁰ In beide studies is de generaliseerbaarheid van de resultaten beperkt doordat de interventie beperkt is tot bepaalde klassen en bepaalde vakken. De resultaten gelden dus niet zomaar voor andere leerjaren, vakken of onderwijscontexten.

Tabel 5.1**Lidmaatschappen per bond, totaal (5-80 jaar) en naar geslacht bij de jeugd (5-18 jaar), 2022, 2019 en 2017**

(In aantallen en percentages)

		Totaal	KNBB	NBB	NTTB	NDB	NJBB
Totaal	2022	517.0000	22.000	92.000	27.000	26.000	14.000
	2019	507.3000	31.000	117.000	27.000	30.000	16.000
	2017	519.4455	32.000	116.000	27.000	32.000	16.000
	%verschil 2022-2017	0%	-31%	-21%	0%	-19%	-13%
Geslacht jeugd	Jongens 2022	822.000	70	100	4.000	100	50
	Jongens 2019	862.000	100	70	4.000	200	70
	Jongens 2017	928.000	100	70	5.000	400	70
	%verschil 2022-2017	-11%	-30%	43%	-20%	-75%	-29%
	Meisjes 2022	623.000	0	50	1.000	10	20
	Meisjes 2019	669.000	10	40	1.000	20	30
	Meisjes 2017	708.000	20	40	1.000	40	30
	%verschil 2022-2017	-12%	-100%	25%	0%	-75%	-33%

Bron: NOC*NSF, 2020; NOC*NSF, 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Uit onderzoek van Nielsen Sports (2019) blijkt dat 77 procent van de Nederlandse bevolking tussen de 15 en 65 jaar een favoriete sport heeft die zij volgen in de media of bijwonen via wedstrijden en evenementen. Voetbal was met 41,5 procent verreweg het populairst, gevolgd door formule 1 (19,8%). Biljart merkte 1,1 procent van de Nederlanders als favoriete sport aan. Dat is vergelijkbaar met BMX (1,1%), wandelen (1%) en golf (1%).

Kijkend naar type sport komt darts bij biljart in de buurt. 8,8 procent van de Nederlanders noemt darts als sport die zij het meest volgen.

Hetzelfde onderzoek toonde aan dat 4 procent van de Nederlanders in 2019 op de hoogte was van het EK Pool dat in 2018 plaatsvond. Ter vergelijking: 45 procent van de Nederlanders was op de hoogte van het EK Voetbal voor vrouwen in 2017 (bekendste evenement), 14 procent van het EK Atletiek in 2016 in Amsterdam en 5 procent van het WK Dammen in 2015 in Emmen.

In vergelijking met andere sporten heeft biljart een relatief lage zichtbaarheid in het Nederlandse sportlandschap in 2019.

Naar een verbonden biljartlandschap

De bond heeft in 2016 het beleidsplan 'Naar een verbonden biljartlandschap' (KNBB, 2016) gepresenteerd. Met innovatieprojecten die blijvende impact hebben, wil de KNBB zowel de zichtbaarheid vergroten als nieuwe doelgroepen betrekken.

SmartPool is één van die projecten. SmartPool was het antwoord op de uitdaging om meer kinderen enthousiast te maken. Biljarten vindt voor 90 procent plaats in horecagelegenheden en daar komt de jeugd amper. Dat maakt de jeugd een nieuw te bereiken doelgroep (Sponsorreport, 2019).

Een andere uitdaging die aan SmartPool is gekoppeld, is het grote tekort aan technisch geschoolde vakmensen (Rijksoverheid, 2023). De basis voor techniek wordt gevormd door bètavakken zoals wiskunde en natuurkunde. Dit komt overeen met de basis van poolbiljart. Kernwoorden bij allebei zijn: analytisch, oplossingsgericht, patroonherkenning, vooruitdenken, inschatten, calculeren.

En het is niet alleen goed voor hun vaardigheden op het gebied van wis- en natuurkunde, maar ook voor de verbetering van hun precisie- en concentratie vaardigheden. Allerlei eigenschappen die bij jongeren de laatste jaren onder toenemende druk staan (Sponsorreport, 2019).

Resultaten interviews

● Doelen

De grootte van het evenement zorgde ervoor dat de KNBB ging nadenken over de blijvende waarde van het EK. Deze editie van het EK was volgens de KNBB niet alleen bedoeld om de bekendheid van pool- en snookersporten te vergroten, maar ook om jongeren actief te betrekken en te enthousiasmeren.

De KNBB organiseerde side-events (mede mogelijk gemaakt door de evenementensubsidie van het ministerie van VWS) rondom het EK Pool. Zo is de KNBB het project SmartPool gestart. Daarnaast werd het allereerste NK Footpool georganiseerd.

De eerste twee dagen van het EK, op 19 en 20 juli 2018, kreeg de jeugd de kans om te spelen op mobiele SmartPool-tafels en de speciaal opgezette Footpool- en Pannaveldjes (KNBB, 2019). Een aantal dames uit de selectie en andere vrijwilligers hebben volgens de KNBB meegeholpen op diverse SmartPool Events.

SmartPool combineert poolbiljart met wiskunde voor scholieren uit de brugklas (11 tot 15 jaar). Het project heeft als doel om scholieren kennis te laten maken met poolbiljart. Daarvoor stellen ze aan de scholen die aan het project deelnemen een mobiele pooltafel beschikbaar.

Volgens de KNBB was het oorspronkelijke doel met het EK Pool 2018 om 'meer jeugd naar de keusport te krijgen'. Dit doel is bijgesteld in het SmartPool-project van 'deelname aanjagen' naar 'kennismaken met de sport'.

Een tweede doel van SmartPool is om bètavakken door de combinatie met poolbiljart aantrekkelijker te maken. Voor scholen is daarom een lespakket ontwikkeld waarbij de elementen van pool zijn vertaald naar wiskundige vraagstukken, door bijvoorbeeld poolsituaties te visualiseren (KNBB, 2018c).

SmartPool is een inleidende kennismaking met wiskunde en kan niet alle aspecten van het curriculum behandelen. Het wordt gezien als een manier om studenten die normaal gesproken niet zo geïnteresseerd zijn in wiskunde op een andere manier bij het vak te betrekken.

In het eerste jaar ontving de KNBB 15.000 euro vanuit een outreach W&I-subsidie van VU/NNV om het lesmateriaal door te ontwikkelen en wiskunde te promoten (Transitie in de Sport, 2019).

● **Activiteiten**

Het SmartPool-project bestaat uit (KNBB, z.d.):

1. voorzien in mobiele pooltafels;
2. een speciaal lespakket aanbieden: dit maakt lastige wiskundige vraagstukken toegankelijk en praktisch door ze uit te leggen aan de hand van poolsituaties;
3. een instructie aanbieden bij de lespakketten;
4. deelname aan een competitie die speciaal is opgezet voor scholen die deelnemen aan het SmartPool-project.

○ **Stakeholders**

Samenwerking met partijen uit de wiskunde-wereld was volgens de KNBB van groot belang om het project vorm te geven en te promoten en zichtbaarheid te creëren in media, inclusief niet-traditionele kanalen. Verschillende partijen hebben bijgedragen aan het uitrollen van het programma:

- Docenten in het wiskundeonderwijs werden benaderd om bij te dragen aan het project. Een wiskundedocent en poolspeler¹¹, die ook eigenaar is van een bedrijf in spelontwikkeling en educatief materiaal, reageerde op de Facebook-oproep van de KNBB om deel te nemen aan een wiskundeonderwijsproject. In eerste instantie werkte hij vrijwillig aan het lesmateriaal. Later kwam er subsidie beschikbaar voor de vertaling en herziene versie. Naast dat deze docent de schrijver en ontwerper van SmartPool was, werd hij ook betrokken bij de lancering van het project en het geven van trainingen op scholen die het SmartPool pakket gebruiken.
- Platform Wiskunde is een koepelorganisatie in Nederland die zich bezighoudt met wiskundeonderwijs en -promotie.
- Pythagoras is een magazine gericht op scholen dat geïnteresseerd was in het idee om wiskunde aantrekkelijker te maken voor studenten.
- Nederlandse Vereniging van Wiskunde Leraren speelde een rol in het in contact komen met docenten en leraren in de wiskunde-wereld.

De ontwikkelaar van SmartPool heeft in de afgelopen jaren trainingen gegeven op grote wiskunde-gerelateerde evenementen om het project SmartPool onder de aandacht te brengen bij wiskundedocenten. De wiskundedocenten waren volgens de ontwikkelaar van SmartPool aanvankelijk wat terughoudend. Maar toen ze

¹¹ Deze betrokken wiskundedocent en poolspeler wordt in de rest van het document ontwikkelaar van SmartPool genoemd.

eenmaal de theorie in praktijk mochten brengen aan de pooltafel, werd hun enthousiasme groter en groeide de interesse.

De evenementorganisaties benaderden de auteur en wiskundedocent nadat het project al enige bekendheid had gekregen door onder andere het jeugdjournaal in 2019. Het jeugdjournaal heeft een uitzending gewijd aan het project (NOS-jeugdjournaal, 2019).

o **SmartCue**

SmartPool is in 2020 veranderd naar SmartCue¹², omdat vanaf dat moment ook snooker werd ingezet bij wiskundelessen. Snooker en Pool zijn allebei keusporten en cue is de Engelse vertaling van keu.

In 2020 is er binnen de KNBB een SmartCue-commissie opgericht, die verantwoordelijk is voor de verdere ontwikkeling en uitvoering van het project. Het project was volgens de KNBB niet meer uit te voeren door alleen de bond.

SmartCue blijft doorgaan als een lopend project binnen het beleid van de bond. Er is budget toegewezen en de SmartCue-commissie is verantwoordelijk voor de voortgang ervan.

Ten opzichte van SmartPool is in SmartCue het lesmateriaal vernieuwd, waaronder concretere wiskundeopdrachten en wiskundeopdrachten voor verschillende brugklasniveaus. Via snooker is er variantie in de opdrachten aangebracht (KNBB, 2020a).

o **Internationaal**

Het project heeft geleid tot een Europees project met vijf deelnemende federaties. De Europese Pool Federatie (EPFB) ontving in 2020 via Erasmus+ een subsidie van ruim 400.000 euro om in drie jaar tijd het SmartPool-programma te implementeren in Nederland, Bulgarije, Cyprus, Finland en Duitsland.

Onder regie van de EPBF vond de internationale opvolging plaats samen met de nationale federaties, het Mulier Instituut (als evaluatie- en monitoringpartner) en Platform Wiskunde. De landen hebben pilots uitgevoerd en met succes lesmateriaal ontwikkeld voor het project.

Om SmartPool internationaal te verspreiden zijn de coördinatie en uitrol van het lesmateriaal in handen van de EPBF gelegd. Het doel is om de resultaten en lessen die in deze vijf landen zijn geleerd, te delen met andere landen en hen te inspireren om SmartPool te proberen (KNBB, 2020b).

Uit het interview met de EPBF blijkt dat de EPBF mogelijkheden ziet om SmartPool uit te rollen in andere Europese landen. EPFB stimuleert landen om SmartPool aan

¹² In dit rapport houden we de term SmartPool aan.

toernooien te verbinden, zoals het EK 2024 in Oostenrijk (het EK wordt uitgesteld omdat er geen afspraken met locaties zijn gemaakt).

De EPBF ziet het stimuleren van de sport via SmartPool als een van haar kerntaken. De EPFB is van mening dat zeer professioneel opgezette evenementen kunnen bijdragen aan de populariteit voor de sport in de landen van hun leden. Dat ze daarmee ook de populariteit van het vak wiskunde kunnen stimuleren is een prettige bijkomstigheid.

Gezien het succes besloot het bestuur van de EPBF het project vanaf 2024 in een nieuwe vorm voort te zetten. Er wordt gewerkt aan een nieuw prototype tafel en het plan is om het project uit te breiden naar landen die nog geen SmartPool hebben. De interesse van het Oostenrijkse ministerie van Sport en Cultuur geeft steun aan het project, dat nu ook gekoppeld wordt aan het volgende EK in 2024. Net zoals in Nederland, wordt overwogen om tafels op scholen te plaatsen voor educatieve doeleinden.

Volgens de EPBF is er in Polen, waar het project al langer loopt, een aanzienlijke toename van jeugdleden door het project. Het project wordt daar wel op een andere manier geïmplementeerd dan in westerse landen, want de Poolse bond is druk met het ondersteunen van de scholen met betrekking tot de poolsport. De bond belooft lokale clubs in Polen als zij regelmatig of zelfs iedere dag een trainer (vrijwilliger) afvaardigen naar een school om kinderen te begeleiden.

Volgens de EPBF heeft het succes van SmartPool interesse gewekt bij professoren in Cyprus en Bulgarije, die overwegen het project, naast de brugklas, in hogere klassen te implementeren.

● Resultaten

De KNBB en de ontwikkelaar van SmartPool zien het evenement als katalysator van het SmartPool-project, omdat het zorgde voor (media-)aandacht. Volgens de KNBB gaf het EK Pool 2018 het project onder andere een budget (de evenementensubsidie), een doel, promotie en daarmee een platform/podium.

Volgens de KNBB zijn duizenden kinderen in aanraking gekomen met poolbiljart via het SmartPool-project. Sinds 2019 is via het SmartPool project op ongeveer 45 middelbare scholen in Nederland een pooltafel of mini-snookertafel geleverd. Dit waren met name scholen in het westen en zuiden van Nederland (KNBB, z.d.).

Volgens de KNBB wordt SmartPool op dit moment niet gekoppeld aan grote topsportevenementen in Nederland, maar is het eerder gericht op de biljartgemeenschap zelf en het promoten van het idee bij potentiële vrijwilligers en enthousiaste deelnemers. Bij het laatste NK was er een stand om SmartPool te promoten.

○ **Sterktes**

In eerste instantie werd in het project geïnvesteerd om een nieuwe generatie aan de keusport te krijgen. Maar het project was met name succesvol in het bereiken van zijn andere doelstellingen, zoals het bevorderen van plezier in wiskunde, techniek en poolbiljart onder de jeugd volgens de KNBB.

Het Mulier Instituut is in 2019 gevraagd een evaluatie (Hoeijmakers & Singh, 2019) uit te voeren van het gebruik van de pooltafels in combinatie met het lespakket en de tevredenheid van docenten en leerlingen over SmartPool. In het schooljaar 2018/2019 is Smartpool op 38 scholen ingezet. Dit onderzoek heeft betrekking op de projecten die in 2018 hebben plaatsgevonden.

Bij negen op de tien scholen die beschikten over mobiele, inklapbare pooltafels werden deze tafels tijdens lessen gebruikt. Wiskundedocenten waren overwegend positief over de waarde van de pooltafels voor scholieren en de school.

Zij waardeerden met name de mate waarin de pooltafels hebben bijgedragen aan het verbeteren van de gezelligheid/sfeer op school en de promotie van biljart/poolen onder scholieren. Daarnaast zag een ruime meerderheid van de docenten de waarde van de pooltafels voor het leuker maken van wiskunde en het behalen van de onderwijsdoelen van wiskundelessen (Hoeijmakers & Singh, 2019).

Bijna alle scholieren gaven aan dat ze het leuk vonden om de mobiele, inklapbare pooltafels op school te gebruiken. Ook gaven ze bijna allemaal aan dat SmartPool de wiskundelessen leuker heeft gemaakt. Ongeveer twee derde van de scholieren is van mening dat SmartPool de wiskundelessen makkelijker of begrijpelijker heeft gemaakt (Hoeijmakers & Singh, 2019).

○ **Zwaktes**

Volgens de SmartCue-commissie bleken docenten het lastig te vinden om de pooltafel te gebruiken tijdens hun lessen. Docenten hadden geen tijd en/of kennis om zelf een lesmethode te ontwikkelen waarin ze wiskunde met poolen combineerden. Op basis van deze feedback zijn in 2020 nieuwe lesmethoden ontwikkeld met onder andere een docentenhandleiding.

Het huidige doel van het project is om scholen te vinden die SmartPool actief willen gebruiken, bijvoorbeeld door het een aantal opeenvolgende weken in te zetten. Daarnaast wordt overwogen om op scholen periodiek trainers uit te nodigen om de leerlingen en docenten scholing te bieden en om hen mee te nemen naar een poolcentrum.

● **Stimulerende omstandigheden**

○ **Een aanjager van het idee**

Volgens de KNBB, de EBPF en de ontwikkelaar van SmartPool hangt het succes van het project samen met een aanjager van het idee. Een aanjager is nodig om mensen te enthousiasmeren en te inspireren en om doelen te stellen. Verder is een aanjager nodig om te zorgen dat andere partijen aanhaken en geloven in het concept.

In eerste instantie kan dat één persoon zijn, maar om het project te borgen zijn meerdere mensen nodig. In dit geval was toekenning van het EK Pool 2018 reden om na te denken over de blijvende impact van het evenement, waaruit het idee van SmartPool is ontstaan.

○ De juiste samenwerkingspartners betrekken

Volgens de KNBB, de EBPF en de ontwikkelaar van SmartPool moeten de juiste samenwerkingspartners worden gekozen. In dit project was de samenwerking met onder andere een wiskundedocent nodig om het lesmateriaal goed te ontwikkelen, maar ook om draagvlak te creëren en scholen te vinden voor deelname aan het project.

Volgens de SmartCue-commissie moeten scholen, vrijwilligers en lokale verenigingen actief bij het gebruik van de tafels op scholen worden betrokken. Het betrekken van docenten en vrijwilligers is nodig om het niet een eenmalige activiteit te laten zijn. In dit project betekent dit dat docenten moeten worden ondersteund, omdat zij over het algemeen niet de kennis en tijd hebben om opdrachten te bedenken waarin ze wiskunde en poolen combineren.

Het opzetten van een scholencompetitie kan een manier zijn om aandacht te blijven genereren (omdat scholieren hiervoor moeten trainen). Jongeren hebben snel veranderende interesses en moeten geprikkeld blijven worden om iets interessant te vinden.

○ Externe druk en financiële stimulans

Volgens de KNBB, de EBPF en de ontwikkelaar van SmartPool zijn de beschikbare financiële middelen, zoals de evenementensubsidie van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de financiering via Erasmus+, cruciaal geweest. De externe druk op het creëren van maatschappelijke waarde heeft volgens de KNBB een positieve invloed gehad op het behalen van doelen.

● Remmende omstandigheden

○ Zelfstandige financiering

Volgens de KNBB en de EBPF is het regelen van private financiering voor projecten zoals SmartPool lastig. Erasmus+ financierde het project oorspronkelijk in vijf landen, maar financiert niet tweemaal hetzelfde project. Als landen SmartPool nu willen implementeren, moeten ze zelf financiering vinden.

Zowel de KNBB als de EBPF zou graag zien dat financiële steun van bijvoorbeeld het ministerie van VWS verder gaat dan alleen het evenement, om zo langdurige impact te creëren.

De KNBB en de EBPF geven aan dat het project financiële risico's met zich meebracht en met name voor kleine organisaties zoals de KNBB administratieve complexiteit. Daarbij kunnen accountantscontroles (bijvoorbeeld voor subsidies) een last zijn. Het is belangrijk om financiële processen efficiënt te beheren.

○ **Continuïteit en opvolging**

Volgens de KNBB is er behoefte aan continuïteit en opvolging van maatschappelijke projecten zoals SmartPool. Een project zoals SmartPool draait grotendeels op vrijwilligers. Als er onvoldoende menskracht of tijd beschikbaar is, kan het project in gevaar komen.

De KNBB is weliswaar een van de grotere onder de kleinere sportbonden, maar ook voor de biljartbond zorgen de beperkte financiële middelen voor capaciteitsproblemen. Samenwerken met andere bonden is kan daarin een oplossing zijn (Sponsorreport, 2019).

Verder constateerde de SmartCue-commissie dat wiskundedocenten de tafels na een tijdje niet meer gebruikten in hun lessen. Scholen hebben behoefte aan follow-up en begeleiding. In het geval van het SmartPool-project is het belangrijk om te begrijpen hoe het lesmateriaal in de praktijk wordt gebruikt, om eventuele problemen te herkennen en op te lossen.

○ **Alle stakeholders aan boord krijgen**

Volgens de KNBB komt de connectie tussen SmartPool en lokale verenigingen niet automatisch tot stand. Bij de start van het project verwachtte de KNBB dat verenigingen zouden staan te springen om jeugd naar hun poolhallen te trekken, maar de verenigingen bleken passiever dan verwacht.

Verenigingen zijn met name afhankelijk van vrijwilligers en vrijwilligers zijn nodig om te ondersteunen bij projecten zoals SmartPool. Lokale initiatieven hebben de voorkeur boven het plaatsen van tafels op veel verschillende scholen zonder vervolgacties.

De EPBF probeert onderwijsinstellingen in verschillende Europese landen te overtuigen om ruimte te maken in hun lessen voor het project. Maar verschillende wetgeving in Europese landen maakt dit een complexe taak.

In Duitsland is er een strikt curriculum, dus tijdens de lessen hebben ze geen tijd voor extra onderdelen. Dat was reden om SmartPool als een 'wetenschapsclub' aan te bieden.

In Duitsland wordt nu samengewerkt met het nationale ministerie van Onderwijs en zijn ze in staat officieel erkende docentenopleidingen aan te bieden. Dit betekent dat geïnteresseerde docenten tijd krijgen om iets te leren over het SmartPool-project in de wetenschapscentra en het vervolgens (ten minste gedeeltelijk) kunnen gebruiken in hun lessen (F. Grunert, persoonlijke communicatie, 28 november 2023).

○ **Een goed concept ontwikkelen**

Volgens de KNBB en de SmartCue-commissie is het ontwikkelen van een lesprogramma waarbij poolen en wiskunde wordt gecombineerd een uitdaging geweest. Het idee moest worden vertaald in een programma en daarvoor is zowel

kennis van wiskunde en als van biljart nodig. Hiervoor moesten meerdere partijen samenwerken.

In Duitsland is dat anders geregeld. Daar hebben ze een tussenliggende organisatie die 'Schülerforschungszentrum' wordt genoemd (leerlingwetenschapscentrum). Leerlingen kunnen hier na schooltijd vrijwillig komen om aan wetenschappelijke projecten te werken. Of ze kunnen deelnemen aan een van zogenaamde 'wetenschapsclubs' (bijvoorbeeld voor scheikunde, informatica of SmartPool).

Deze leerlingwetenschapscentra maken deel uit van een federale stichting. In Duitsland hebben ze SmartPool opgenomen in het aanbod, waardoor het losstaat van de wiskundedocenten (F. Grunert, persoonlijke communicatie, 28 november 2023).

5.3 Olympische en Paralympische Spelen 2012

Evenement onder de loep

In 2005 kende het Internationaal Olympisch Comité (IOC) de organisatierechten voor de Olympische en Paralympische Spelen van 2012 toe aan Londen. De Spelen vonden plaats in de periode van 27 juli tot en met 9 september.

Het Olympisch Park, gelegen in Stratford in Oost-Londen, fungeerde als het centrum van de Spelen. Hier bevonden zich het Olympisch Stadion, de Aquatics Centre, het Velodrome en de Basketball Arena, waardoor het een knooppunt werd voor bezoekers en atleten. Daarnaast werden competities gehouden op andere historische locaties, zoals Wimbledon voor tennis, Lord's Cricket Ground voor boogschieten en het beroemde Wembley Stadium voor het voetbaltoernooi.

Team GB (Great Britain) behaalde in totaal 65 medailles: 29 gouden, 17 zilveren en 19 bronzen. Deze indrukwekkende prestatie plaatste het Verenigd Koninkrijk op de derde plaats in het medailleklassement, achter de Verenigde Staten en China. Team GB behaalde ook op de Paralympische Spelen van 2012 de derde plaats, met 120 medailles: 34 gouden, 43 zilveren en 43 bronzen.

In 2013 maakte het Mulier Instituut samen met andere organisaties de balans op van de organisatie en de beoogde nalatenschap van de Olympische en Paralympische Spelen 2012 (Hover et al., 2013). Het is interessant om dat nu weer te doen, omdat de Britse rekenkamer (National Audit Office, 2022) en het Lagerhuis (House of Commons, Committee of Public Accounts, 2023) in 2022 en 2023 nieuwe publicaties over dit onderwerp publiceerden.

Doel

De Olympische en Paralympische Spelen van 2012 waren de eerste Spelen die een nationale overheid proactief aangreep om de sportdeelname onder de bevolking op te krikken (Boardley, 2013). Want, zo werd terecht gezegd, sporters hebben daar baat bij (intern effect), net als de samenleving (extern effect).

De nationale overheid realiseerde zich vóór de Olympische en Paralympische Spelen dat alleen het evenement onvoldoende zou zijn om meer Britten aan het sporten te krijgen. Daarom investeerde ze niet alleen 8,8 miljard pond (9,9 miljard euro) in de Spelen, maar ook honderden miljoenen in projecten om de sportdeelname te verhogen (Mean et al., 2004).

In 2008 stelde het 'sportministerie' (Department for Digital, Culture, Media & Sport) zich tot doel om tussen 2008 en 2013 één miljoen meer volwassen Britten aan het sporten te krijgen (DCMS, 2008). Ook het bewegingsonderwijs kreeg prioriteit.

Hierna beschrijven we drie projecten die de Spelen van 2012 als 'platform' gebruikten.

- Whole Sport Plans;
- Sportivate;
- Workplace Challenge.

Whole Sport Plans

● Project

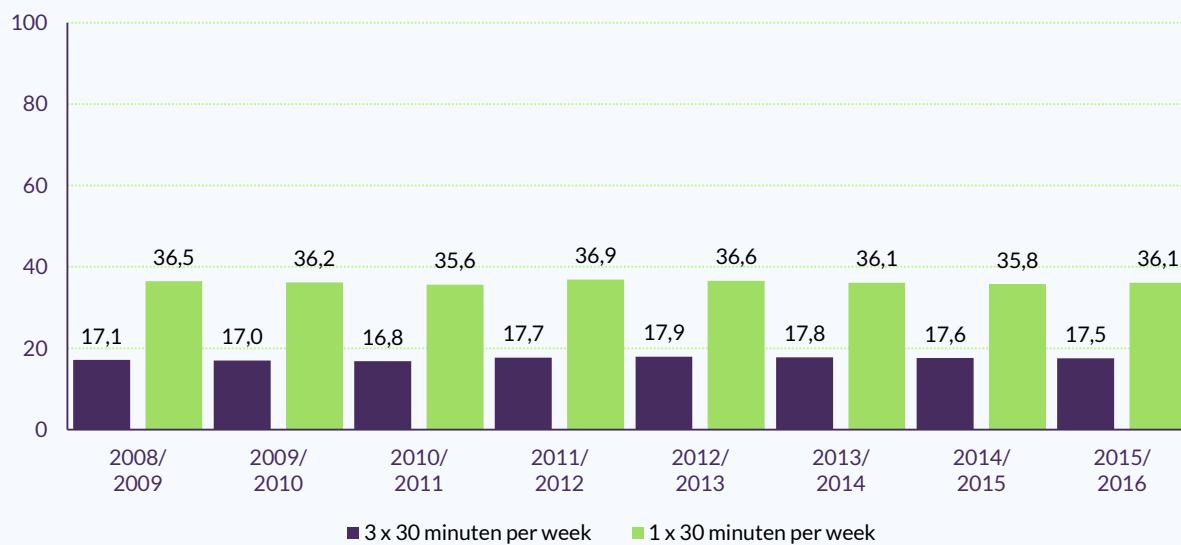
28 sportbonden ontvingen – via Sport England – tussen 2008 en 2014 686 miljoen pond (717 miljoen euro) van de nationale overheid. Elke bond ontwikkelde een plan om de deelname aan hun sport te stimuleren. Hoe hoger de sportbond de groei van de beoefening van de eigen sport inschatte, hoe groter de bijdrage van overheidswege.

Als het aantal beoefenaren van een sporttak afnam, werd gesneden in de financiële steun aan de bond. Bij groei kon de bond op meer overheidsgeld rekenen (DCMS, 2010). Bij gebrek aan een 'fitnessbond' en een 'hardloopbond' kregen de organisaties in die sectoren geen overheidsbijdrage.

● Resultaten

De uitgaven van honderden miljoenen aan belastinggeld aan sportbonden (en andere programma's) leidde in 2013, een jaar na de Spelen, tot een negatief rendement. De deelname door volwassenen was gedaald. Onbekend is wat er zonder de overheidsinvestering gebeurd was, maar het resultaat kun je niet positief beoordelen (figuur 5.1). Op sporttakniveau werd het 'omgekeerde investeringsfenomeen' zichtbaar.

Figuur 5.1
Sportdeelname in Engeland
(in procenten)

Bron: Harris & Dowling, 2021.

Van de sporten die veel geld ontvingen, daalde de participatie (o.a. cricketbond, voetbalbond), terwijl de sportorganisaties die weinig of niks kregen, de deelname zagen groeien (hardlopen, fitness) (Harris & Houlihan, 2016; De Giorgio et al., 2011).

De achilleshiel van de plannen van de sportbonden, ingegeven door het beleid van Sport England, was dat ze waren gericht op beoefenaren werven en niet op niet-sporters verleiden om te gaan sporten. Een sportbond streefde naar nieuwe beoefenaren van hun sporttak, ongeacht of die persoon al sportief actief was. Er werd op grote schaal gewisseld van sport. Maar daarmee krik je het aantal sporters niet op, terwijl het daar juist om te doen was. Hoe de bondsplannen eruitzagen is gissen, want die zijn niet allemaal openbaar gemaakt.

Daarnaast bleken de bonden een te groot budget te hebben uitgegeven aan plannen en bondspersoneel en te weinig aan de uitvoering van de sportstimuleringsprojecten. Te veel papier, te weinig praktijk. Onduidelijk is waarom niet-olympische sporten miljoenen toegeschoven kregen en op welke manier bonden precies dachten de groei van het aantal sporters te realiseren. Niet alle bonden konden hun groeiambities onderbouwen.

Als al verwacht mocht worden dat topsportmedailles de breedtesport zouden doen groeien, heeft het daar niet aan gelegen. Het regende 185 olympische en paralympische Britse medailles, waarvan 63 gouden plakken.

De plannen voor sportpromotie waren in de tijd van de Labourregering gesmeed en de conservatieve regering die in 2010 aantrad gaf daar vervolgens een eigen draai aan. In het nieuwe beleid van Cameron en consorten werd niet gerept over de beloften van de vorige regering in 2008. Dat leidde tot verwarring over beleid, doelen en evaluaties. Dat sport niet bij elk ministerie in de aanloop naar de Spelen even hoog op de agenda stond, bleek toen het ministerie van onderwijs een budget van meer dan 400 miljoen pond (450 miljoen euro) voor bewegingsonderwijs schrapte.

In 2015 waaide er weer een nieuwe wind. Het beleid van het Department for Digital, Culture, Media & Sport werd meer gericht op niet-sporters. Naast sportstimulering kwam er aandacht voor beweegstimulering, projecten werden opgezet op basis van lokale behoeften en voor de uitvoering werden meer partners in de arm genomen. Wel verwaterde de interdepartementale samenwerking.

De verantwoording van miljoenenuitgaven bleek voor Sport England een probleem. Het Lagerhuis verweet het ministerie onvoldoende visie te hebben over de manier waarop sporten en bewegen in het leven van de gewone burger geïntegreerd moest worden. Een sprankje hoop bood de stijging van de sportdeelname onder volwassenen met 1,2 procentpunten tussen 2016 en 2019. Die kleine opleving werd met het coronavirus de kop ingedrukt.

Sporten is vanzelfsprekend gedrag voor de sporter. Voor degenen die nog nooit hebben gesport, geldt waarschijnlijk hetzelfde. Dat maakt marketing van sportdeelname complex. Het ministerie erkent achteraf dat ze er toch te veel op gerekend heeft dat de Spelen in de hoofdstad niet-sporters in het hele land zouden aansporen om te gaan sporten. Dat is jammer, want dat is een valkuil waar onafhankelijke experts vóór de Spelen al op wezen.

De beslissing van niet-sporters om te gaan sporten hangt vooral samen met zaken die niks met topsport van doen hebben, zoals de sociale omgeving, persoonlijke sportervaringen, de beschikbaarheid van sportvoorzieningen, het vermogen om in actie te komen (en dat vol te houden) en de persoonlijke financiële situatie.

Tegenover de strubbelingen staat de spectaculaire gedaanteverwisseling van Oost-Londen. Mede daardoor oordeelde de Britse rekenkamer dat de miljardeninvestering voor de Spelen 'value for money' was. Dankzij de Spelen kwamen er extra miljoenen voor de breedtesport los. Voorzieningen voor breedtesport zijn uitgebreid en verbeterd. Het Olympisch Park is dagelijks een inspirerende omgeving voor recreatieve sporters.

De gedurfde investeringen verdienen lof, net als de lange adem die sinds het winnen van het bid in 2005 wordt opgebracht om sporten en bewegen van overheidswege te stimuleren. De campagnes die Sport England nu voert spreken tot de verbeelding.

Sportivate

● **Project**

Sportivate is een landelijk sportstimuleringsproject gericht op de jeugd (14-25 jaar) waarbij deelnemers kunnen kiezen uit een brede waaier aan sporten. Projecten duren zes tot acht weken en sporten vindt plaats onder begeleiding van een coach. Deelnemers kunnen persoonlijke doelen stellen of toewerken naar de deelname van een sportevenement, zoals een hardloopwedstrijd.

De coaches sturen erop aan dat de deelnemers na het project blijven sporten, onder meer door hen te wijzen op de sportmogelijkheden in hun woonomgeving (o.a. sportverenigingen, fitnesscentra). Het project liep tussen 2011 en 2015 met een budget van 32 miljoen pond (Grant Thornton et al., 2012a).

● **Resultaten**

Er zijn tot en met maart 2012 6.400 projecten afgerond, waarin 99.000 jongeren participeerden en waarvan 81.000 jongeren (82%) het traject (vrijwel) in zijn geheel doorliepen. In alle regio's waar Sportivate werd georganiseerd, werden beoogde deelnemerstargets overschreden.

89 procent van de deelnemers van Sportivate sportte drie maanden na het project. Bijna de helft (47%) daarvan gaf aan vaker te sporten dan vóór de deelname aan het project. De helft van hen gaf aan dat dat het gevolg was van Sportivate (Grant Thornton et al., 2012a). Dit zijn ongeveer 19.000 duizend tieners die zelf stellen meer te zijn gaan sporten door Sportivate. Omgerekend heeft de Britse regering hier ongeveer 1.700 pond per persoon voor betaald.

Ook lijkt positief resultaat geboekt op de doelstelling om niet-sportende mensen in beweging te krijgen. Deelnemers die een Sportivate-programma hebben afgerond, waren vooraf in 15 procent van de gevallen inactief. Na afloop was dit nog maar 3 procent (Sport Structures, 2015).

Zonder de Spelen was het project niet in deze omvang gerealiseerd. Wel is er de kans dat een vergelijkbaar project, maar beduidend kleinschaliger, geïnitieerd zou zijn (Grant Thornton et al., 2012b).

Volgens Sport Structures (2015) is het succes van Sportivate deels te verklaren door hoogwaardige vervolgcacties die deelnemers na afloop van het programma begeleiden naar aanbieders om te kunnen blijven sporten. Ook coaches stuurden hier tijdens het project op aan. Daarnaast is Sportivate gericht op een specifieke doelgroep, wat de wenselijke focus bracht. De programma's konden zo door de jaren heen verbeterd worden om beter aan te sluiten bij de behoeften van de specifieke doelgroep.

Workplace Challenge

● **Project**

Buiten Londen werden projecten georganiseerd die gebruik probeerden te maken van het platform dat de Spelen boden, waaronder de Workplace Challenge. Dit was

een programma waarbij werknemers van bedrijven mee konden doen aan sportactiviteiten, ook in de vorm van onderlinge competities. Het programma duurde van 2011 tot het einde van de Spelen.

De redenering bij de opzet van dit programma volgde een aantal stappen.

- Allereerst zouden de Spelen veel publiciteit rondom sport creëren, en mogelijk interesse wekken bij de bevolking.
- Een lokale stuurgroep zou vervolgens de voordelen van sporten en bewegen delen en daarbij informatie geven over hoe je sport en bewegen kunt stimuleren op het werk.
- Voor de werknemers die meer gingen sporten, werden beloningen (cadeaubonnen) ontwikkeld.
- Via onderlinge competitie zou sport en bewegen leuker worden en worden werknemers gemotiveerd om dit te blijven doen.

Dit alles zou moeten leiden tot een toename van de sportdeelname onder de doelgroep.

● Resultaten

Een onderzoek onder deelnemende bedrijven in Leicestershire toont aan dat ongeveer de helft van de deelnemers meer is gaan sporten aan het einde van de Workplace Challenge (Chen & Henry, 2015). Verder is een derde zich door de Spelen bewuster geworden van de voordelen van sport en bewegen. Dit nieuwe bewustzijn gaat vaak gepaard met een toename van de sportdeelname dankzij de Workplace Challenge.

Direct na de Workplace Challenge is een grote toename te zien in het aantal deelnemers dat dagelijks matig intensief aan sport doet. Vóór het programma was dit 3 procent, aan het einde 39 procent. Maar de resultaten laten ook zien dat het programma vooral effectief is voor mensen die al actief waren. Of deze effecten op de lange termijn blijven bestaan is niet onderzocht. De cadeaubonnen bleken een goede stimulans.

Verder zijn de kosten van het project in het onderzoek buiten beschouwing gelaten. De afwezigheid van douches en kleedruimtes in of nabij de werkomgeving (o.a. kantoren) bleek een belemmering voor velen.

Conclusie & blik vooruit

In dit hoofdstuk betantwoorden we de onderzoeksvragen in het kort. Daarnaast blikken we in de toekomst.

6.1 Conclusie

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen aan de vraagzijde van de sector, met name wat betreft de animo voor het volgen en bezoeken van sportevenementen?

Aan de vraagzijde van de sportevenementenmarkt tekent het herstel van de sector zich af. Met 11,1 miljoen bezoeken aan grote sportevenementen in Nederland in 2023 is de animo weer op het peil van de jaren vóór de coronacrisis.

De televisie blijft het populairste medium om sport(eventen) te volgen: 44 procent van de Nederlanders van 6 jaar en ouder volgt sport via (online) televisie. 6-17-jarigen en 18-39-jarigen volgen sport het vaakst via sociale media.

In 2023 kocht één op de tien Nederlanders van 12 jaar en ouder kaartjes voor sportevenementen via internet. Dat is meer dan in de drie voorgaande jaren (2022: 9%; 2021: 2%; 2020: 7%).

Vier internationale sportevenementen die in 2024 plaatsvinden of -vonden, bedienen verschillende groepen Nederlanders. De volgintentie van de EK beachvolleybal en de EK baanwielrennen is onder mannen bijvoorbeeld relatief hoog. De EK beachvolleybal spreken een relatief jonge groep aan.

Meer dan een derde van de volwassen Nederlanders zou het jammer vinden als er in Nederland geen internationale topsportevenementen meer plaatsvinden. Het belang dat Nederlanders hechten aan de organisatie van internationale sportevenementen in Nederland is afgenomen. In 2022 vond 42 procent dat belangrijk, terwijl dat in de jaren daarvoor 50 procent of meer was.

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen aan de aanbodzijde van de sector, met name wat betreft het aantal sportevenementen dat wordt georganiseerd en het aantal bedrijven dat in de markt actief is?

Ook aan de aanbodzijde is de sportevenementensector opgekrabbeld. In 2023 zijn er 1.535 bedrijven actief in de sector; in 2019 waren dat er 1.575.

In 2023 zijn 490 grote sportevenementen in Nederland op poten gezet. Dat is minder dan in 2019 (538), maar veel meer dan tijdens het dieptepunt van de coronacrisis in 2020 (81).

Wat zijn de (andere) recente belangrijke trends en ontwikkelingen in de sector?

- Onderzoekers van de TU Delft konden niet terugvinden dat de versoepelingen van coronamaatregelen op drie momenten een grote bijdrage hebben gehad aan de verspreiding van het virus.
- TNO voorziet kansen voor digitale technologieën voor de (sport)evenementensector. Voor betere weerbaarheid, wendbaarheid en efficiëntie van de organisatie van evenementen en evenementenbeleving voor bezoekers. Naast de offline (fysieke) evenementen zullen waarschijnlijk meer online varianten of uitbreidingen ontstaan.
- De omzet van elf clubs die vanaf seizoen 2018/2019 (voor corona) onafgebroken in de Eredivisie actief waren, was in de drie coronaseizoenen gemiddeld 15 procent lager dan in het seizoen voor corona. Het effect van de coronacrisis is niet goed vast te stellen.
- 92 procent van de seizoenkaarthouders van betaaldvoetbalclubs gaf in het seizoen 2022/2023 aan hun seizoenkaart te gaan verlengen. Waarschijnlijk komt dat onder andere door hun hoge beoordelingen van het stadionbezoek, hun ervaren plezier en hun trots op de club.
- In het seizoen 2022-2023 waren er minder incidenten bij betaaldvoetbalstadions dan het seizoen daarvoor. Het aantal ligt net onder het gemiddelde van de jaren voor de coronacrisis. Mogelijk heeft de daling te maken met strenger beleid van gemeenten, de KNVB en clubs zelf. Zo zijn er bijvoorbeeld meer stadionverboden opgelegd sinds seizoen 2021-2022.
- De evenementenlijst staat vanuit een maatschappelijk en algemeen belang niet ter discussie. Wel is er behoefte aan een herziening van de lijst.
- Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat heeft in 2023 nieuwe regels ingesteld voor wegwerpbekers en -bakjes die plastic bevatten. Hergebruik moet de nieuwe norm worden.

Wat kan onder de 'platformfunctie' van sportevenementen worden verstaan en wat kan worden geleerd van twee case studies?

Het benutten van de platformfunctie van een topsportevenement houdt in dat een of meerdere organisaties een topsportevenement gebruiken als een mechanisme om doelen te bereiken die ze zonder het evenement niet of minder snel zouden bereiken. Het is belangrijk dat er goede afstemming is tussen de organisaties die dicht bij het evenement staan en de organisaties die het platform gebruiken.

Het EK Pool 2018 bood het project SmartPool financiële mogelijkheden, een doel en (media-)aandacht. Het betrekken van juiste samenwerkingspartners bleek een belangrijke succesfactor voor SmartPool. SmartPool heeft niet aantoonbaar bijgedragen aan een toename van het aantal jeugdleden bij de bond. Wel heeft SmartPool veel aandacht gegenereerd en duizenden op een plezierige manier met de sport in aanraking gebracht.

De Olympische en Paralympische Spelen van 2012 hebben op nationaal niveau niet geleid tot een vergroting van het aandeel Britten dat aan sport doet, ondanks een mega-sportstimuleringscampagne. Dat is in de hand gewerkt doordat de plannen aan kwaliteit te wensen over lieten (gericht op groei van leden en niet van sporters),

de verdeling van middelen over bonden vraagtekens oproept (redenering onbekend) en het de vraag is of sportbonden de beste organisaties waren om meer sporters te werven (sterke focus op topsport). Een verandering van het politieke landschap in 2010 deed de ambities om de sportdeelname te promoten geen goed.

Projecten die de Spelen van 2012 als platform gebruikten en die gericht waren op een specifieke doelgroep (Sportivate) en regionaal zijn opgezet (Workplace Challenge), boekten wel een gematigd succes. Bij Sportivate werden doelen voor het aantal deelnemers overtroffen en is een aantal niet-sporters tot sporten aangezet. Dat was ook bij de Workplace Challenge het geval, al waren het met name de sporters die nog wat vaker gingen sporten.

6.2 **Blik vooruit**

De periode van corona (beperkingen) behoort tot het verleden en aanbod en vraag zijn (bijna) op het niveau van de periode voor corona. Hoe de sector zich ontwikkelt is afhankelijk van veel factoren, waarvan sommige zich makkelijker laten voorspellen (demografische ontwikkeling) dan andere (ontwikkeling landelijke politiek).

Kansen en bedreigingen

De kansen en bedreigingen die we in 2023 benoemden (Heijnen & Hover, 2023), zijn begin 2024 nog steeds actueel en lijken zich soms nadrukkelijker te manifesteren. Bedreigingen zijn nog steeds de verhoging van de prijzen, de krapte op de arbeidsmarkt, de druk op de openbare ruimte en strengere overheidsnormen (stikstof- en fijnstofregels).

Bepaalde bedreigingen concentreren zich rond sporttakken, zoals onvoldoende politiecapaciteit waardoor recreatieve en professionele wielervedstrijden op de openbare weg niet (veilig) te organiseren zijn en de wielerkalender inkrimpt.

Meer aandacht voor een gezonde levensstijl in de samenleving en een verbeterde samenwerking in de sector (mede door de coronacrisis) blijven kansen.

Nieuwe virussen

Te verwachten is dat de Nederlandse samenleving in de toekomst te maken krijgt met nieuwe coronavarianten of andere virussen (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid et al., 2022). Als er een nieuwe variant uitbreekt, lijkt er in de evenementensector geen stevig draagvlak voor beperkende maatregelen van de overheid te zijn. De mogelijke maatregelen die de sector zelf heeft bedacht, zijn niet volledig uitgewerkt (Event Platform & Alliantie van evenementenbouwers, 2022; Heijnen & Hover, 2023).

Digitale technologieën

Van digitale technologieën mogen we veel verwachten: om de organisatie zelf te verbeteren, maar ook om meer (online) bezoekers te trekken en de betrokkenheid en beleving te verbeteren. Als de platformfunctie van topsportevenementen (beter)

wordt benut, kan de (maatschappelijke) waarde van de evenementen worden vergroot.

Maatschappelijke rol

Sportevenementen worden vaak gekenmerkt door felle competitie en tegenstellingen. De inzet van politie en beveiliging kost belastinggeld en de schade van relschoppers kan fors zijn.

Veel Nederlanders hebben niets met sport en bezoeken geen sportevenementen. Tegelijkertijd bieden sportevenementen miljoenen Nederlanders kansen om de dagelijkse sleur te doorbreken, uit hun dak te gaan en hun identiteit uit te dragen. Ook kunnen sportevenementen mensen met elkaar in contact brengen en gescheiden leefwerelden doorbreken.

Het is te verwachten dat de Nederlandse sportevenementensector ook in de toekomst een belangrijke maatschappelijke rol zal blijven vervullen.

Bronnen

Allmers, S., & Maennig, W. (2009). Economic impacts of the FIFA Soccer World Cups in France 1998, Germany 2006, and Outlook for South Africa 2010. *Eastern Economic Journal*, 35, 500–519. <https://doi.org/10.1057/ej.2009.30>

Auditteam Voetbal en Veiligheid (2023). *Evaluatie incidenten en ongeregelheden seizoen 2022-2023*.

Boardley, I.D. (2013) Can viewing London 2012 influence sport participation? – a viewpoint based on relevant theory, *International Journal of Sport Policy and Politics*, 5:2, 245-256, DOI: 10.1080/19406940.2012.671185

Bottenburg, M. van, Brinkhof, S., Elling, A., Hover, P. & Romijn, D. (2012). *De maatschappelijke betekenis van topsport. Literatuurstudie in opdracht van het Ministerie van VWS*. Nieuwegein: Arko Sports Media/Utrecht: Universiteit Utrecht en Mulier Instituut.

Chalip, L. (2004). Chapter 12. Beyond Impact: A General Model for Sport Event Leverage". *Sport Tourism: Interrelationships, Impacts and Issues*, edited by Brent W. Ritchie and Daryl Adair, Bristol, Blue Ridge Summit: Channel View Publications, 2004, pp. 226-252. <https://doi.org/10.21832/9781873150672-014>

Chalip, L. (2014). From legacy to leverage. In: Grix, J. (red.). *Leveraging legacies from sports mega-events, concepts and cases* (pp. 2-12). Palgrave Macmillan.

Chalip, L., Green, B. C., Taks, M., & Misener, L. (2017). Creating sport participation from sport events: Making it happen. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 9(2), 257–276.

Chen, S. & Henry, I. (2015). *Evaluating the London 2012 Games' impact on sport participation in a non-hosting region: a practical application of realist evaluation*. Leisure Studies.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) & Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). (2022). Sportdeelname wekelijks. In *Sport en bewegen in cijfers*. Geraadpleegd op 4 december 2023 van <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/sportdeelname-wekelijks>

DCMS (2010). *Plans for the legacy from the 2012 Olympic and Paralympic Games*. London: DCMS.

De Giorgio, M., Amaechi, J., Coalter, F. et al. (2011). *More than a game. Harnessing the power of sport to transform the lives of disadvantaged young people*. London: CSJ Sport Working Group.

Dialogic (2023). *Evaluatie van de Evenementenlijst*. Dialogic.
Mulier Instituut | Nederlandse sportevenementensector 2024

Event Platform & Alliantie van evenementenbouwers (2022). *Langetermijnplan evenementen, publieksevenementen & zakelijke markt, sectorplan*.

Frawley, S. (2013). Sport participation legacy and the hosting of mega-sport events. In: Richards, W., de Brito, M.P. & Wilks, L. (Red.), *Exploring the Social Impacts of Events* (pp. 97-110). London/ New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Girginov, V. (2013). UK National Governing Bodies of Sport leveraging of the London 2012 Olympic and Paralympic Games for organisational capacity building. London: Brunel University.

Grant Thornton, Ecorys & Loughborough University (2012a). *Report 4: Interim Evaluation. Meta-Evaluation of the Impacts and Legacy of the London 2012 Olympic Games and Paralympic Games*. London: Grant Thornton.

Grant Thornton, Ecorys & Loughborough University (2012b). *Report 3: Baseline and Counterfactual. Meta-Evaluation of the Impacts and Legacy of the London 2012 Olympic Games and Paralympic Games*. London: Grant Thornton.

Gulikers, J., De Boer, W., & Naberink, T. (2023). *SERC financiële ranglijst eredivisie editie 2023*. HAN University of Applied Sciences.

Harris, S. & Houlihan, B. (2016). Implementing the community sport legacy: the limits of partnerships, contracts and performance management, *European Sport Management Quarterly*, 16:4, 433-458, DOI: 10.1080/16184742.2016.1178315

Harris, S. & Dowling, M. (2021). Inspire a Generation: London 2012. In S. Harris & M. Dowling (Reds.), *Sport Participation and Olympic Legacies - A Comparative Study* (1e druk). Routledge.

Hoeijmakers, R. & Singh, A.S. (2019). Smartpool. Docent en scholieren over gebruik en tevredenheid Smartpool. Mulier Instituut.
<https://www.mulierinstituut.nl/publicaties/24889/smartpool/>

House of Commons, Committee of Public Accounts (2023). Grassroots participation in sport and physical activity. Thirty-Second Report of Session 2022-23. House of Commons.

Hover, P., Straatmeijer, J., Romijn, D., & Breedveld, K. (2013). The story of London 2012: de maatschappelijke betekenis van de Olympische en Paralympische Spelen 2012. Mulier Instituut.

Hover, P. (2020). Sportevenementen. In H. van der Poel, & I. Pulles (Reds.), *Monitor Sport en corona I. De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector* (pp. 85-98). Mulier Instituut.

Hover, P., Dijk, B., Breedveld, K., van Eekeren, F. J. A., & Slender, H. (2016). Creating social impact with sport events. Universiteit Utrecht en Mulier Instituut.

Hover, P., Heijnen, E., & Nafzger, P. (2020). Sportevenementen. In H. van der Poel, P. Nafzger, & P. van Eldert (Reds.), *Monitor Sport en corona II. De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector* (pp. 73-89). Mulier Instituut.

Hover, P., Heijnen, E., & Nafzger, P. (2021). Sportevenementen. In I. Pulles, P. van Eldert, P. Nafzger, & H. van der Poel (Reds.), *Monitor Sport en corona III. De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector* (pp. 87-97). Mulier Instituut.

Hover, P., & Heijnen, E. (2021). Sportevenementen. In I. Pulles, P. van Eldert, & H. van der Poel (Reds.), *Monitor Sport en corona IV. De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector* (pp. 60-73). Mulier Instituut.

Hover, P., & Heijnen, E. (2022). Sportevenementen. In I. Pulles, P. van Eldert, & H. van der Poel (Reds.), *Monitor Sport en corona V. De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector* (pp. 68-83). Mulier Instituut.

Hover, P., & Heijnen, E. (2022). *Gevolgen van de coronacrisis voor de sportevenementensector: overleven en ondernemen in tijden van onzekerheid*. Mulier Instituut.

Heijnen, E., & Hover, P. (2023). *De Nederlandse sportevenementensector na perioden van coronamaatregelen: omzichtig ondernemen in een dynamische markt*. Mulier Instituut.

Hover, P., & Slender, H. (2018). Sociale impact van sportevenementen: state of research. Nederlandse Sportraad.

Hover, P., Van Suijlekom, A., & Van Eldert, P. (2023). *Evaluatie subsidieregeling topsportevenementen 2021-2023*. Mulier Instituut.

Klaassen, N. (2023, 10 maart). *Kabinet schrapt per direct de laatste coronaregels: testen en isoleren hoeft niet meer*. AD.

KNVB (2023a). *Supportersonderzoek Eredivisie, seizoen 2022/2023*.

KNVB (2023b). *Supportersonderzoek Keuken Kampioen divisie, seizoen 2022/2023*.

Koninklijke Nederlandse Biljart Bond (KNBB). (z.d.). Overzicht SmartCue scholen. <https://www.smartcue.nl/smartcue-scholen/>

Koninklijke Nederlandse Biljart Bond (KNBB). (2018a). "We moeten het samen doen". Pool Biljart. <https://www.poolbiljarten.nl/nieuws/we-moeten-het-samen-doen>

Koninklijke Nederlandse Biljart Bond (KNBB). (2018b). Nederland Raapt Medailles bij Teams. <https://www.poolbiljarten.nl/nieuws/nederland-raapt-medailles-bij-teams>

Koninklijke Nederlandse Biljart Bond (KNBB). (2018c). Alles over... SmartPool! <https://www.knbb.nl/nieuws/alles-over-smartpool>

Koninklijke Nederlandse Biljart Bond (KNBB). (2020a). Alles over SmartCue. KNBB. <https://www.knbb.nl/nieuws/alles-over-smartcue>

Koninklijke Nederlandse Biljart Bond (KNBB). (2020b). SmartPool Goes Europe! Europese subsidie via Erasmus+ <https://www.knbb.nl/nieuws/smartpool-goes-europe-europese-subsidie-erasmus>

Magistro, D., Cooper, S. B., Carlevaro, F., Marchetti, I., Magno, F., Bardaglio, G., & Musella, G. (2022). Two years of physically active mathematics lessons enhance cognitive function and gross motor skills in primary school children. *Psychology of Sport and Exercise*, 63, 102254.

Mean, M., Vigor, A., & Tims, C. (2004). Conclusion: Minding the gap. After the gold rush. A sustainable Olympics for London. In A. Vigor, M. Mean, & C. Tims (Eds.), *After the gold rush – A sustainable Olympics for London* (pp. 129–151). IPPR & Demos.

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (2023). *Regelgeving wegwerpbekers en -bakjes. Evenementen*.

Ministerie van VWS, NOC*NSF & VSG. (2020). *Startdocument – Nederlandse Topsportevenementen Strategie (NTS) 2021-2030*.

Minister voor Medische Zorg (2020). *Toekomstig sportbeleid. Kamerbrief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Ministerie van VWS.

Minister voor Langdurige Zorg en Sport (2022). *(Top)sportbeleid 2022 en verder. Kamerbrief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal*. Ministerie van VWS.

Ministerie van VWS, VSG, VNG, NOC*NSF, & POS. (2022). *Hoofdpijnen Sportakkoord II Sport verstrekt*.

Ministerie van VWS, NOC*NSF, & VSG (2023). *Strategisch kader topsport 2032*.

Misener, L., Taks, M., Chalip, L., & Green, B. C. (2015). The elusive “trickle-down effect” of sportevents: Assumptions and missed opportunities. *Managing Sport and Leisure*, 20(2), 135–156.

National Audit Office (2022). *Grassroots participation in sport and physical activity*. Department for Digital, Culture, Media & Sport. National Audit Office.

NOC*NSF. (2020). Zo sport Nederland: trends en ontwikkelingen in sportdeelname 2020. https://nocnsf.nl/media/4412/zo-sport-nederland-2020_def.pdf

NOC*NSF (2022). *Sportagenda 2032. Nederland. Het sportiefste land ter wereld.*

NOC*NSF. (2022). Zo sport Nederland: trends en ontwikkelingen in sportdeelname 2022. <https://nocnsf.nl/media/xm1aawtw/zo-sport-nl-2022-def-nieuw.pdf>

NOC*NSF. (2023). Sportdeelname Index. Juli 2023. https://nocnsf.nl/media/wbcgtbwv/noc-nsf-sportdeelname-sdi-meting-juli-2023_v1.pdf

NOS-jeugdjournaal. (2019). Ingewikkelde rekensommen maken met een pooltafel. <https://jeugdjournaal.nl/artikel/2267615-ingewikkelde-rekensommen-maken-met-een-pooltafel>

Nielsen Sports. (2019). Bevolkingsonderzoek sportbeleving. Nederlandse Sportraad. https://www.nederlandse-sportraad.nl/binaries/nederlandse-sportraad/documenten/publicaties/2019/12/05/onderzoek-sportbeleving/Analyse+bevolkingsonderzoek+NLsportraad_20190704.pdf

Respons (2023). *Monitor sportevenementen 2023.* <https://monitorsportevenementen.respons.nl/monitor-sportevenementen-2023/contact>

RIVM (2023). *Data-infrastructuur Sport en Bewegen: de totstandkoming van een thematische indeling voor indicatoren.*

Sponsorreport. (2019). Biljartbond start innovatieve projecten voor blijvende impact. <https://www.sponsorreport.nl/sportbiljartbond-start-innovatieve-projecten-voor-blijvende-impact>

Sport Structures (2015). *Sportivate programme evaluation.* Sport Structures Ltd.

Stolp, T., Kolen, B., & Van Gelder, P. (2023). *Fieldlab data-analyse. Het effect van openen van grootschalige evenementen tijdens de COVID-19 pandemie.* TU Delft.

Taks, M. (2013). *Social sustainability of non-mega sport events in a global world.* European Journal for Sport and Society, 10(2), 121-14.

Taks, M., Green, B. C., Misener, L., & Chalip, L. (2014). Evaluating sport development outcomes: The case of a medium-sized international sport event. *European Sport Management Quarterly*, 14(3), 213–237.

Teare, G., Bakhsh, J.T., Bodin, K.L., Helsen, K., Taks, M. & Scheerder, J. (2024). Investigating top-down and bottom-up strategic alignment of event leveraging outcomes: the case of the 2021 UCI Road World Championships, *European Sport Management Quarterly*, DOI: 10.1080/16184742.2023.2298431

TNO (2023). *Rapportage Toekomstverkenning Evenementenbranche. Digitale innovaties voor de evenementenbranche in een dynamische wereld.*

Transitie in de Sport. (2019, 9 december). Hoe een kleine bond innovatief kan zijn. <https://detransitieindesport.nl/bonden-in-de-spotlight/hoe-een-kleine-bond-innovatief-kan-zijn>

Vazou, S., & Skrade, M. A. (2017). Intervention integrating physical activity with math: Math performance, perceived competence, and need satisfaction. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15(5), 508-522.

Vazou, S., Gavrilou, P., Mamalaki, E., Papanastasiou, A., & Sioumala, N. (2012). Does integrating physical activity in the elementary school classroom influence academic motivation?. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 10(4), 251-263.

Vetter, M., Orr, R., O'Dwyer, N., & O'Connor, H. (2020). Effectiveness of active learning that combines physical activity and math in schoolchildren: a systematic review. *Journal of School Health*, 90(4), 306-318.

Weed, M. (2009). *The potential of the demonstration effect to grow and sustain participation in sport*. Canterbury: Canterbury Christ Church University (SPEAR).

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, Gezondheidsraad, Raad van State, Raad voor het Openbaar Bestuur, & Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (2022) *Coronascenario's doordacht: Handreiking voor noodzakelijke keuzes*. WRR.

Wienecke, J., Hauge, J., Nielsen, G., Mouritzen, K., & Damsgaard, L. (2021). Six weeks of basketball combined with mathematics in physical education classes can improve children's motivation for mathematics. *Frontiers in Psychology*, 12,

Bijlage 1 – Volgen van sport via media

Tabel B1.1

Volgen van sport via televisie, wekelijks of vaker 2012-2022, bevolking van 6 jaar en ouder

(in procenten)

Jaar	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Totaal (n=2.970-3.425)	53	48	50	48	42	44
Geslacht						
Man (n=1.387-1.658)	64	62	62	60	54	56
Vrouw (n=1.544-1.767)	41	35	39	36	31	32
Leeftijd						
6-11 jaar (n=241-300)	40	27	41	42	25	28
12-19 jaar (n=292-397)	55	47	49	46	34	48
20-29 jaar (n=297-384)	50	43	42	32	36	36
30-39 jaar (n=357-436)	49	41	41	44	33	34
40-49 jaar (n=381-503)	49	48	46	47	41	37
50-59 jaar (n=441-543)	55	48	56	53	49	48
60-69 jaar (n=446-486)	62	61	57	56	52	55
70 jaar en ouder (n=279-491)	59	63	65	59	54	58
Opleiding						
Lager (n=555-751)	60	61	58	55	47	53
Middel (n=694-858)	50	51	52	53	47	46
Hoger (n=729-941)	49	43	47	44	42	41
Inkomen						
Laag (n=851-1209)	50	43	50	45	39	40
Midden (n=1372-1470)	54	53	52	48	42	46
Hoog (n=714-796)	55	48	49	51	47	46
Gemeente						
G4 (n=314-501)	49	41	45	40	37	32
G21 (n=481-580)	52	51	54	46	45	43
Overig (n=2.148-2.344)	54	49	50	50	42	47
Sportdeelname						
Nee (n=801-942)	46	44	47	44	38	39
Ja (n=2.123-2.480)	55	50	51	49	44	46

Bron: SCP/CBS (VTO'12-'22).

Tabel B1.2**Volgen van sport via radio, wekelijks of vaker 2012-2022, bevolking van 6 jaar en ouder**

(in procenten)

Jaar	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Totaal (n=2970-3425)	16	13	15	14	15	17
Geslacht						
Man (n=1387-1658)	20	18	19	16	18	22
Vrouw (n=1544-1767)	11	8	11	12	11	13
Leeftijd						
6-11 jaar (n=241-300)	7	3	7	8	9	11
12-19 jaar (n=292-397)	17	14	13	12	9	12
20-29 jaar (n=297-384)	12	10	13	8	11	13
30-39 jaar (n=357-436)	14	13	13	10	13	18
40-49 jaar (n=381-503)	14	11	11	15	19	18
50-59 jaar (n=441-543)	19	12	18	17	16	18
60-69 jaar (n=446-486)	25	22	19	16	17	23
70 jaar en ouder (n=279-491)	14	14	20	18	18	20
Opleiding						
Lager (n=555-751)	19	17	18	16	16	19
Middel (n=694-858)	14	14	15	15	18	20
Hoger (n=729-941)	15	12	14	13	15	19
Inkomen						
Laag (n=851-1209)	16	11	14	11	13	14
Midden (n=1372-1470)	16	12	16	14	13	19
Hoog (n=714-796)	16	17	14	16	20	20
Gemeente						
G4 (n=314-501)	14	12	14	11	12	13
G21 (n=481-580)	15	10	15	12	16	15
Overig (n=2148-2344)	16	14	15	15	15	19
Sportdeelname						
Nee (n=801-942)	12	11	12	11	12	13
Ja (n=2123-2480)	17	13	16	15	16	19

Bron: SCP/CBS (VTO'12-'22).

Tabel B1.3

Volgen van sport via kranten en tijdschriften, wekelijks of vaker 2012-2022, bevolking van 6 jaar en ouder
(in procenten)

Jaar	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Totaal (n=2970-3425)	36	33	30	28	33	35
Geslacht						
Man (n=1387-1658)	47	42	36	34	41	45
Vrouw (n=1544-1767)	26	24	24	22	25	25
Leeftijd						
6-11 jaar (n=241-300)	14	8	15	11	12	15
12-19 jaar (n=292-397)	25	20	19	13	11	16
20-29 jaar (n=297-384)	31	23	17	14	22	17
30-39 jaar (n=357-436)	27	24	22	14	27	30
40-49 jaar (n=381-503)	38	33	27	29	33	35
50-59 jaar (n=441-543)	45	37	36	36	43	46
60-69 jaar (n=446-486)	52	51	43	43	45	51
70 jaar en ouder (n=279-491)	48	52	54	50	53	51
Opleiding						
Lager (n=555-751)	40	44	38	36	38	40
Middel (n=694-858)	39	35	32	32	40	42
Hoger (n=729-941)	42	36	33	32	39	42
Inkomen						
Laag (n=851-1209)	29	28	26	22	29	27
Midden (n=1372-1470)	39	34	32	30	31	38
Hoog (n=714-796)	43	36	33	34	44	40
Gemeente						
G4 (n=314-501)	37	28	26	18	30	27
G21 (n=481-580)	35	32	33	27	36	33
Overig (n=2148-2344)	37	34	30	30	33	37
Sportdeelname						
Nee (n=801-942)	31	29	28	26	31	30
Ja (n=2123-2480)	38	34	31	28	34	37

Bron: SCP/CBS (VTO'12-'22).

Tabel B1.4**Volgen van sport via internet (zonder sociale media vanaf 2020), wekelijks of vaker 2012-2022, bevolking van 6 jaar en ouder**

(in procenten)

Jaar	2012	2014	2016	2018	2020	2022
Totaal (n=2970-3425)	30	29	36	37	18	23
Geslacht						
Man (n=1387-1658)	45	43	49	49	29	34
Vrouw (n=1544-1767)	16	16	24	24	8	12
Leeftijd						
6-11 jaar (n=241-300)	16	13	28	28	12	12
12-19 jaar (n=292-397)	41	43	46	50	18	30
20-29 jaar (n=297-384)	45	41	46	41	24	25
30-39 jaar (n=357-436)	35	37	38	41	22	28
40-49 jaar (n=381-503)	32	35	41	43	24	27
50-59 jaar (n=441-543)	33	25	37	40	19	24
60-69 jaar (n=446-486)	21	25	30	31	17	20
70 jaar en ouder (n=279-491)	13	12	23	17	8	14
Opleiding						
Lager (n=555-751)	23	23	27	27	13	20
Middel (n=694-858)	29	31	39	37	20	25
Hoger (n=729-941)	36	29	39	39	20	24
Inkomen						
Laag (n=851-1209)	27	26	33	33	16	17
Midden (n=1372-1470)	32	31	37	36	18	26
Hoog (n=714-796)	34	32	40	43	23	25
Gemeente						
G4 (n=314-501)	35	31	39	34	20	22
G21 (n=481-580)	33	31	38	39	18	24
Overig (n=2148-2344)	29	29	36	36	18	23
Sportdeelname						
Nee (n=801-942)	19	18	26	25	11	15
Ja (n=2123-2480)	35	34	41	41	21	26

Bron: SCP/CBS (VTO'12-'22).

Tabel B1.5**Volgen van sport via sociale media, wekelijks of vaker 2012-2022, bevolking van 6 jaar en ouder**

(in procenten)

Jaar	2020	2022
Totaal (n=2968-3038)	27	31
Geslacht		
Man (n=1385-1490)	34	39
Vrouw (n=1548-1583)	20	23
Leeftijd		
6-11 jaar (n=243-259)	27	29
12-19 jaar (n=292-312)	43	51
20-29 jaar (n=313-331)	43	39
30-39 jaar (n=357-375)	32	35
40-49 jaar (n=381-393)	30	31
50-59 jaar (n=441-470)	23	28
60-69 jaar (n=446-466)	17	26
70 jaar en ouder (n=436-491)	10	14
Opleiding		
Lager (n=555-579)	17	24
Middel (n=694-722)	28	31
Hoger (n=912-941)	23	28
Inkomen		
Laag (n=850-870)	27	28
Midden (n=1372-1404)	27	33
Hoog (n=714-796)	29	32
Gemeente		
G4 (n=313-380)	30	28
G21 (n=489-507)	29	31
Overig (n=2148-2169)	26	32
Sportdeelname		
Nee (n=844-862)	19	22
Ja (n=2121-2175)	31	35

Bron: SCP/CBS (VTO'20-'22).

Over de data

Door de wijzigingen in de antwoordcategorieën zijn de cijfers tot en met 2018 lastig te vergelijken met de cijfers daarna. Het CBS heeft vanaf 2020 de categorie 'nieuw internet' aangemaakt, waarin internet en sociale media zijn samengevoegd. Op die manier is die enigszins te vergelijken met internet in de periode 2012-2018.

Maar deze combinatie valt ruim hoger uit dan de internetcategorie in 2012-2018. Mogelijk namen in deze periode niet alle respondenten sociale media mee. Ook stijgen radio en kranten sinds 2020, waarschijnlijk door toevoegingen van podcasts en online kranten/tijdschriften.

Bijlage 2 – Nationaal Sportonderzoek

In deze rapportage gebruiken we data uit het Nationaal Sportonderzoek (NSO) van het Mulier Instituut. De specificaties zijn:

- Panelbron: Ipsos Online Access panel.
- Doelgroep: Respondenten van 16 t/m 79 jaar (n=1.506).
- Veldwerkperiode: 13 september – 3 oktober 2023.
- Representativiteit: De bruto steekproef is uitgezet op basis van geslacht, leeftijd, opleiding en regio. Bij het trekken van de bruto steekproef is uitgegaan van de doelgroep gevormd door particuliere burgers, zoals deze is opgegeven door de MOA Gouden Standaard.
- Weegfactor voor respondenten: de steekproef is gewogen op leeftijd * geslacht, leeftijd * opleiding, en regio en vervolgens samengevoegd in één weegvariabele.

Chris Dalhuisen
c.dalhuisen@mulierinstituut.nl

Eva Heijnen
e.heijnen@mulierinstituut.nl

Paul Hover
p.hover@mulierinstituut.nl